

Vilniaus universitetas
Filosofijos fakultetas
Sociologijos ir socialinio darbo institutas

Miglė Milkevičiūtė

Sociologijos studijų programa
Bakalauro darbas

Socialinė kontrolė Vilniaus viešosiose erdvėse

Darbo vadovė: asist.dr. Maryja Šupa

Vilnius
2020

Baigiamąjį darbą „Socialinė kontrolė Vilniaus viešosiose erdvėse“, patvirtintą Filosofijos fakulteto dekanų įsakymu Nr., parengiau savarankiškai, galutinai suredagavau ir įteikiau Instituto administratorei (-iui).

.....
(Data) (Studentės (-o) vardas, pavardė, studento pažymėjimo numeris, parašas)

Baigiamasis darbas atitinka (neatitinka) bakalauro (magistro) darbams keliamus reikalavimus ir gali būti ginamas.

.....
(Data) (Vadovės ar vadovo vardas, pavardė, parašas)

Baigiamąjį darbą priėmė:

.....
(Data) (Instituto administratorės (-iaus) vardas, pavardė, parašas)

Turinys

SANTRAUKA	4
SUMMARY	5
ĮVADAS.....	6
1. MIESTO VIEŠOSIOS ERDVĖS KAIP SOCIALINĖS KONTROLĖS PAVYZDYS ...	8
1.1. Socialinė kontrolė	8
1.2. Socialinė kontrolė miesto parkuose ir kitose viešosiose erdvėse.....	9
2. DEVIACIJA IR STIGMA.....	12
3. ĮTRAUKIOS VIEŠOSIOS ERDVĖS	14
4. TYRIMŲ APŽVALGA.....	16
5. EMPIRINIS TYRIMAS „SOCIALINĖ KONTROLĖ VILNIAUS VIEŠOSIOSE ERDVĖSE“	19
5.1. Tyrimo tikslas, uždaviniai, hipotezės	19
5.2. Tyrimo metodika	20
5.3. Tyrimo rezultatai	21
5.3.1. Respondentai.....	21
5.3.2. Viešųjų erdvių lankymas iki karantino ir jo metu	21
5.3.3. Saugumo jausmas viešosiose erdvėse	26
5.3.4. Viešųjų erdvių įtraukimas ir pritaikymas žmonių poreikiams	30
IŠVADOS	34
LITERATŪROS SĄRAŠAS	35
PRIEDAI	37
1 priedas. Klausimynas.....	37

SANTRAUKA

Socialinė kontrolė Vilniaus viešosiose erdvėse

Šiame bakalauriniame darbe nagrinėjamas socialinės kontrolės poveikis Vilniaus viešosiose erdvėse. Išanalizavus literatūrą socialinės kontrolės tema, apibrėžta socialinės kontrolės sąvoka, naudojama šiame darbe. Miesto viešosios erdvės yra geri socialinės kontrolės pavyzdžiai, nes jose daug matomų ir nematomų objektų, kurie veikia žmonių buvimą erdvėje. Socialinė kontrolė yra naudojama palaikyti socialinę tvarką, viešosiose erdvėse tam naudojami įvairūs objektai: ženklai, vaizdo stebėjimo kameros, geras apšvietimas. Nepaklūsti socialinei kontrolei reiškia nepaklūsti iš anksto nustatytoms normoms. Tokie, normoms nepaklūstantys asmenys, yra linkę devijuoti. Rastas ryšis tarp deviacijos ir stigmatos leidžia kalbėti apie stigmatizuojančią erdvę. Kaip priešprieša stigmatizuojančiai erdvei pastatoma įtrauki erdvė.

Atliktas tyrimas, siekiant išsiaiškinti socialinės kontrolės poveikį Vilniaus viešosiose erdvėse, apklausti 369 Vilniaus universiteto studentai. Tyrimui atlikti buvo naudojama internetinė apklausa. Studentai buvo klausiami apie lankymosi dažnį, saugumo jausmą, socialinės kontrolės objektus viešosiose erdvėse ir apie įtraukias viešąsias erdves. Tyrimo rezultatai atskleidė, kad Vilniaus viešosiose erdvėse yra jaučiamas socialinės kontrolės poveikis. Visų apklausoje minėtų viešųjų erdvių saugumo jausmas vertinamas daugiau nei 3 iš 5. Atsižvelgus į studentų lankomų erdvių pritaikymą įvairioms veikloms ir skirtingiems žmogaus poreikiams, galima teigti, kad studentai lankosi įtraukiose, o ne stigmatizuojančiose viešosiose erdvėse.

Raktiniai žodžiai: socialinė kontrolė, viešosios erdvės, įtraukios erdvės.

SUMMARY

Social Control in Public Spaces of Vilnius

This bachelor's thesis examines the effect of social control in Vilnius public spaces. After analyzing the literature on the topic of social control, the concept of social control used in this work is defined. Urban public spaces are good examples of social control because they contain many visible and invisible objects that affect the presence of people in the space. Social control is used to maintain social order, various objects are used in public spaces: signs, video surveillance cameras, good lighting. Not obeying social control means not obeying pre-determined norms. Such disobedient individuals tend to deviate. The connection found between deviation and stigma allows us to talk about a stigmatizing space. In contrast to the stigmatizing space, an inclusive space is built.

A study was conducted to find out the impact of social control in Vilnius public spaces, and 369 Vilnius University students were surveyed. An online survey was used to conduct the study. Students were asked about the frequency of visits, the sense of security, the objects of social control in public spaces and about inclusive public spaces. The results of the research revealed that the impact of social control is felt in Vilnius public spaces. The sense of security of all public spaces mentioned in the survey is rated more than 3 out of 5. Given the adaptation of the spaces visited by students to different activities and different human needs, it can be argued that students visit inclusive rather than stigmatizing public spaces.

Keywords: social control, public spaces, inclusive spaces.

IVADAS

Socialinės kontrolės sąvoka dažnai naudojama plačiąja prasme, kai kalbama apie visuomenės reguliavimą, kad neištiktų socialinė netvarka. Šią sąvoką JAV išpopuliarino Edward Ross, tuo metu socialinė kontrolė reiškė visuomenės gebėjimą pačiai save reguliuoti ir tvarkytis. Šiame darbe socialinės kontrolės sąvoka nagrinėjama viešųjų erdvių kontekste, kokį poveikį kontrolė turi erdvėms. Darbe socialinės kontrolės sąvoka reiškia socialinį mechanizmą, kuris užtikrina nustatytų normų laikymąsi. Iš to plaukia deviacija, nukrypimas nuo normos, ir stigmatizacija bei jų panaudojimas siekiant apibūdinti stigmatizuojančią erdvę. Kaip priešprieša pastatoma įtrauki erdvė. Viešosios erdvės šiame darbe laikomos miesto parkai, aikštės, skverai.

Apie socialinę kontrolę viešosiose erdvėse informacijos daugiausia randama užsienio literatūroje. Literatūroje dažniausiai kalbama apie teorinį socialinės kontrolės lygmenį, kaip ji veikia, kodėl ji veikia ir kaip ją galima atpažinti. Tiek Lietuvos mastu, tiek užsienio mastu nepavyko rasti tyrimų, kurie būtų visiškai susiję su socialinės kontrolės pasireiškimu viešosiose erdvėse. Kontrolė nėra apčiuopiama ar lengvai matoma žmonėms, nes dažnai socialinės kontrolės objektai žmonėms yra tarsi savaime suprantami, todėl sunku atlikti tyrimus, susijusius su šia tema. Darbe pateiktoje tyrimų apžvalgoje panaudoti labiausiai darbo problematiką atitinkantys atlikti tyrimai, susiję su saugumo jausmu viešosiose erdvėse, socialinės kontrolės objektų panaudojimu.

Nagrinėjant socialinės kontrolės poveikį Vilniaus viešosiose erdvėse ir esant tyrimų trūkumui, sudėtinga interpretuoti gautus tyrimus, nėra duomenų, su kuriais būtų galima palyginti gautuosius tyrimo metu. Darbe nagrinėjama problematika ypatingai aktuali šiomis dienomis, kai dėl koronaviruso (COVID-19) plitimo grėsmės LR Vyriausybė paskelbė karantiną Lietuvoje bei viešosiose erdvėse įvedė naujus ribojimus, siekiant sumažinti viruso plitimą.

Darbo tikslas – išanalizuoti socialinės kontrolės apraiškas viešosiose erdvės ir išsiaiškinti socialinės kontrolės poveikį Vilniaus viešosiose erdvėse.

Darbo uždaviniai:

1. Konceptualizuoti socialinės kontrolės sąvoką bakalaurnio darbo naudojimo rėmuose.
2. Ištirti socialinės kontrolės apraiškas miesto parkuose ir kitose viešosiose erdvėse.
3. Išnagrinėti skirtumą tarp diskriminuojančių ir įtraukių viešųjų vietų.
4. Ištirti socialinės kontrolės poveikį Vilniaus miesto viešosiose erdvėse.

Darbą sudaro dvi dalys: teorinė ir empirinė. Teorinė dalis sudaryta iš keturių skyrių. Pirmajame skyriuje pristatomi socialinės kontrolės sąvokos apibrėžimai, apibrėžiama darbe naudojama socialinės kontrolės sąvoka, pristatomos socialinės kontrolės apraiškos viešosiose

erdvėse. Remiamasi tokiais autoriais kaip: A. Clark, J. Gibbs, R. Meier ir M. Janowitz, R. Atkinson, R. Coleman ir kitais. Antrajame skyriuje aiškinamas ryšys tarp deviacijos ir stigmatos, socialinės kontrolės valdomos viešosios erdvės – stigmatizuojančios erdvės. Remiamasi tokiais autoriais kaip: J. Pryor, G. Reeder L. H. Yang, A. Kleinman, B. Link ir kitais. Trečiajame skyriuje kaip priešprieša stigmatizuojančioms erdvėms pateikama įtrauki viešoji erdvė. Remiamasi tokiais autoriais kaip: S. Neal, K. Bennett, A. M. Johnson, R. Miles ir kitais. Ketvirtasis skyrius skirtas jau atliktų tyrimų apžvalgai. Empirinėje dalyje aprašoma vykdytas tyrimas, taikyta tyrimo metodika ir tyrimo rezultatų analizė. Tyrimo pagalba siekiama ištirti VU studentų santykį su socialinės kontrolės mechanizmais viešosiose erdvėse bei išsiaiškinti, kokios (stigmatizuojančios ar įtraukios) yra studentų lankomos viešosios erdvės.

1. MIESTO VIEŠOSIOS ERDVĖS KAIP SOCIALINĖS KONTROLĖS PAVYZDYS

1.1. Socialinė kontrolė

Socialinės kontrolės sąvoka pirmą kartą buvo paminėta dar 19 amžiuje, o 1896-1898 metais Jungtinėse Amerikos Valstijose žurnale „American Journal of Sociology“ publikuotuose straipsniuose šią sąvoką išpopuliarino Edward Ross. Jungtinėse Amerikos Valstijose ši sąvoka buvo naudojama apibūdinti neprievartinę visuomenės savireguliaciją.

Socialinės kontrolės funkcija yra palaikyti socialinę tvarką visuomenėje, apsaugoti ją nuo chaoso, ir palaikyti stabilią visuomenę su egzistuojančiomis socialinėmis struktūromis. Alexander Clark ir Jack Gibbs (1965, p. 399) teigia, kad socialinė kontrolė, su kuria susiduriame kasdieniame gyvenime, yra daugiau ar mažiau susijusi su visuomenės papročiais ir vertybėmis, kurios nurodo žmogaus santykį su kitais. Šie autoriai socialinę kontrolę apibrėžia kaip socialines reakcijas į deviantinį elgesį, nepaklusimą normoms (Clark and Gibbs, 1965, p. 401). Apibrėžimo performulavimas, pasak A. Clark ir J. Gibbs (1965, p. 402), leidžia socialinės kontrolės sąvoką naudoti apibūdinant socialines, tačiau ne visuomenės, reakcijas į deviantinį elgesį. Pats Jack Gibbs 1977 metais yra linkęs suabejoti prieš tai pateiktu sąvokos apibrėžimu teigdamas, kad sudėtinga konceptualizuoti socialinę kontrolę kaip reakciją į deviaciją, jeigu pats deviantinis elgesys nusakomas kaip reakcija į kažką (Gibbs, 1977, p. 414). Savo straipsnyje Gibbs (1977, p. 411) pateikia labai platų socialinės kontrolės apibrėžimą (socialinė kontrolė – tai žmogaus elgesys, kuris turi įtakos kitų žmonių elgesiui), kurį sukritikuoja dėl konkretumo trūkumo teigdamas, kad žmogus turi apgalvotai, tyčia keisti kitų individų elgesį, nes kitu atveju bet koks elgesys galėtų būti priskiriamas prie socialinės kontrolės. J. Gibbs (1977) teigimu, socialinė kontrolė yra pasitelkiama kaip deviacijos prevencija. Visuomenėje vyraujančios normos ir taisyklės kuriamos atsižvelgiant į jau esamus ir potencialius deviantus taip juos paverčiant pagrindiniais socialinės kontrolės objektais. Tokiu būdu individai, kurie paklūsta socialinei kontrolei, nustatytoms normoms, yra apdovanojami, o kurie nusižengia, tampa deviantais ir susiduria su bausmėmis už padarytus nusižengimus.

Pasak Robert Meier (1982, p. 35), sociologinėje literatūroje socialinės kontrolės sąvoka yra naudojama mažiausiai trijuose skirtinguose kontekstuose: 1) kalbant apie įprastus socialinius procesus, vykstančius visuomenėje, 2) socialinę kontrolę aiškinant kaip mechanizmą, kuris užtikrina normų laikymąsi tarp individų ir 3) kalbant apie metodą, kurio pagalba galima tirti socialinę tvarką. R. Meier teigimu (1982), Edward Ross ir William Thomas padėjo pagrindus socialinės kontrolės sąvokos tolimesniam vystymuisi. Tiek E. Ross, tiek W. Thomas tikėjo, kad individams reikalinga kontrolė tam, kad būtų pasiekta ideali socialinė tvarka visuomenėje ir kad urbanizacija nesunaikintų

tradicinių socialinių vertybių bei normų (Meier, 1982, p. 37). Socialinė kontrolė bei normos, kurioms turi paklusti individai, dažniausiai būna sukurti autoritetingų asmenų tam, kad būtų išlaikytas valdžios, kaip institucijos, autoritetas, ir tam, kad neatsirastų socialinė dezorganizacija (Meier, 1982). Morris Janowitz (1975, p. 82) teigimu, socialinės kontrolės sąvoka paprastai reiškia socialinės grupės sugebėjimą savireguliuoti. Kaip jau minėjau anksčiau, būtent Jungtinėse Amerikos Valstijose ši sąvoka taip pat buvo naudojama apibūdinti visuomenės savireguliaciją. Autoriaus teigimu, socialinę kontrolę galima laikyti ir socialinių grupių gebėjimą užtikrinti, kad sukurtos taisyklės ar nustatytos normos būtų efektyvios (Janowitz, 1975, p. 88). M. Janowitz (1975) pripažįsta, kad socialinė kontrolė gali būti tiek mechanizmas, kuriuo visuomenė kontroliuoja žmonių elgesį, tiek būdas, kuriuo individai, savo elgesiu nepažeidžia nustatytų normų ir taisyklių, palaiko socialinę tvarką visuomenėje.

Apibendrinant galima teigti, kad A. Clark ir J. Gibbs pateiktas socialinės kontrolės apibrėžimas nėra tinkamas naudoti, jeigu socialinei kontrolei apibūdinti bus naudojama socialinė reakcija į deviaciją, kai tuo tarpu pats deviantinis elgesys yra reakcija į visuomenėje nustatytas normas. Paprasčiausias socialinės kontrolės apibrėžimas būtų pateiktas M. Janowitz teigiant, kad tai yra socialinės grupės sugebėjimas reguliuoti save. Šiame darbe naudosiu tokį socialinės kontrolės apibrėžimą: socialinė kontrolė – tai socialinis mechanizmas, kuris užtikrina nustatytų normų laikymąsi, taip užtikrinant socialinę tvarką visuomenėje.

1.2. Socialinė kontrolė miesto parkuose ir kitose viešosiose erdvėse

Viešosiose erdvėse pastebėti socialinės kontrolės mechanizmus yra nesudėtinga. Ypatingai miesto parkuose ar aikštėse galima pastebėti informacinių lentelių, ženklų su tam tikrų veiklų draudimais. Labiau tvarkomose, turinčiose didesnę kultūrinę reikšmę, vietose galima išvysti įspėjimus apie filmuojamą teritoriją. Tokiu būdu žmonėms yra suteikiamas saugumo jausmas, tačiau tuo pačiu metu individas yra įspėjamas, kokių veiksmų viešojoje vietoje geriau neatlikti.

Rowland Atkinson (2003) siekdamas išsiaiškinti, kokia politika yra nukreipta į viešųjų erdvių tvarkymą Škotijoje, įveda *revanšistinio miesto* sąvoką. Revanšistinis miestas referuoja į kerštą prieš mažumas, darbininkų klasę, homoseksualius asmenis, moteris, imigrantus (Smith cit. pg. Atkinson, 2003, p. 1830). Norint užtikrinti viešųjų vietų saugumą, kyla klausimas dėl to, ar visi žmonės turi turėti galimybę į jas patekti. Tokiu būdu kyla individų nepasitenkinimas dėl prieigos prie viešųjų erdvių, kuomet jos dėl tam tikrų draudimų nėra visiems pasiekiamos. Revanšistinis miestas, apibūdintas N. Smith, paaiškina didėjančią norą išnaikinti iš viešųjų erdvių normoms nepaklūstančius asmenis bei vietas pagal paskirtį nevartojančius piliečius (Atkinson, 2003, p. 1832). R. Atkinson nežymiai paliestas klausimas dėl to, kiek viešojoje erdvėje turėtų būti vieša, domina ir Jeremy Nemeth. Pati viešumo sąvoka yra subjektyvi, todėl sunku atsakyti, ką kiekvienam individui reiškia viešojo

erdvė ir kokia turėtų būti jos funkcija. Idealiu atveju viešoji erdvė turi skatinti piliečius, viešosios vietos lankytojus, bendrauti tarpusavyje, išsakyti savo požiūrį apie erdvėje esančius objektus (Nemeth, 2012, p. 812). Norint sukurti idealią viešąją erdvę reikalinga kokia nors kontrolės forma, kuri apsaugotų tiek erdvėje esančius, tiek pačią erdvę. Parkuose, miesto aikštėse ir kitose dažnai žmonių naudojamose viešosiose vietose kuriamos elgesio taisyklės, kontroliuojamas patekimas į erdvę, pavyzdžiui, neleidžiama važiuoti su dviračiais, parko vartai yra užrakinami tam tikromis valandomis, o pažeidus taisykles susiduriama su bausmėmis (Nemeth, 2012).

Pažeidus nustatytas normas ir taisykles, susiduriama su socialine dezorganizacija. Vienas populiariausių būdų tvarkytis su socialine dezorganizacija, pasak R. Atkinson (2003), yra stebėjimo kameros, tačiau jų naudojimas viešosiose erdvėse yra kvestionuojamas. Yra dvi žmonių nuomonės dėl stebėjimo kamerų naudojimo viešosiose vietose: tų, kuriems stebėjimo kameros suteikia saugumo jausmą, ir tų, kuriems stebėjimo kameros kelia nepasitikėjimą vieta (Atkinson, 2003, p. 1833). Pagal Vilniaus miesto pateiktą stebėjimo kamerų buvimo vietą mieste, šiuo metu kamerų nėra Ozo, Kalnų, Kūdrų, Pasakų parkuose, Vingio parke kamerų taip pat nėra, tačiau planuojama įrengti dvi stebėjimo kameras netoli estrados, o štai Sereikiškių parko Bernardinų sode kamerų galima suskaičiuoti net 9. Roy Coleman (2005, p. 131) teigimu, viešųjų erdvių bei miesto stebėjimas leidžia reguliuoti visuomenę pagal nustatytas normas. Jungtinėje Karalystėje stebėjimo kamerų įrengimas miestuose simbolizuoja miestų vystymąsi, o žmonių stebėjimas ir tvarkos mieste palaikymas kamerų pagalba laikomas įprasta miesto savybe (Coleman, 2005, p. 133). Stebėjimo kameros viešąją erdvę daro patrauklią turistams bei miesto svečiams, tai suteikia saugumo jausmą esant nežinomoje vietoje. Sparčiai tobulėjant technologijoms, tobulinamos stebėjimo kameros, kurios pačios atpažintų įtartinus kūno judesius, fiksuotų, jei žmogus stovi ar sėdi ilgai nejudėdamas (Coleman, 2005, p. 137). Šiuo metu Vilniaus mieste esančių stebėjimo kamerų transliuojamą vaizdą stebi už šį darbą atsakingi asmenys, todėl dabar įtartina ar netinkama elgesį viešose vietose nustato ne pačios kameros. R. Atkinson (2003) teigimu, net jei žmogus viešoje erdvėje nedaro nieko blogo, tai dar nėra tiesa, nes viskas priklauso nuo žmogaus, kuris stebi vaizdą per stebėjimo kamerą ir kuris nustato, kokį elgesį reikia laikyti netinkamu.

Galimos ir kitos socialinės kontrolės priemonės miesto parkuose: lipimui atsparūs dažai, apšvietimas, apsaugantis nuo vandalizmo, kėdžių ir suolų stilius, kuris neleidžia patogiai ilsėtis (Atkinson, 2003). Štai Esekso, Hampšyro, Kornvalio ir Devono grafystėse Jungtinėje Karalystė buvo uždrausta jaunuoliams vilkėti viršutinius marškinėlius, megztinius su gobtuvais, nešioti beisbolo kepuraites bei kitokio stiliaus kepurės, kurios leistų sunkiau atpažinti asmenį (Coleman, 2005, p. 139). Patrulinuojantys pareigūnai ir stebėjimo kameros pasitelkiamos stebėti viešąsias erdves ir jas apsaugoti nuo nepageidaujamų asmenų tokių, kaip benamiai (Doherty et al., 2008). Dėl dažno pareigūnų patruliavimo viešose erdvėse benamiai yra priversti persikelti į mažiau prieinamas vietas, dėl didelio

noru išvyti benamius iš miesto centro, viešųjų erdvių, kurios prieinamos beveik kiekvienam piliečiui, Varšuvos Centrinėje stotyje seni mediniai suolai, kurie buvo naudojami benamių miegui ir poilsiui, buvo pakeisti į plastikines kėdes, kurios nėra patogios ilsėtis ir per mažos atsigulti (Doherty et al., 2008, p. 300-301). Daugelyje Europos šalių išmaldos prašymas yra uždraustas, Lietuvoje nėra įstatymo, kuris draustų elgetauti, tačiau 2011 metais Vilniuje įsigaliojo taisyklės, kurios draudžia prašyti ar duoti išmaldą. Nors Norvegijoje elgetavimas buvo legalizuotas 2006 metais, o Airijoje veikla dekriminalizuota 2007 metais, tai paskatino spartesnę stebėjimo kamerų įrengimą miestų centruose (Doherty et al., 2008).

Miesto parkai ir viešosios erdvės yra geri socialinės kontrolės mechanizmų pavydžiai. Norint iš viešųjų erdvių pašalinti normoms nepaklūstančius piliečius yra kuriamos pageidaujamo elgesio taisyklės, įrengiamos stebėjimo kameros, tačiau pačios stebėjimo kameros ne tik suteikia saugumo jausmą, bet gali sukelti ir nepasitikėjimą erdve. Saugant miestą ir viešąsias erdves nuo nepageidaujamos veiklos yra naudojami laipiojimui atsparūs dažai, instaliuojamas vandalizmui atsparus apšvietimas, suolų ar kėdžių stilius pasirenkamas toks, kad būtų sudėtinga atsigulti ar pailsėti ilgesniam laikui.

2. DEVIACIJA IR STIGMA

Siekiant išlaikyti socialinę tvarką, viešosiose erdvėse naudojamos įvairios socialinės kontrolės priemonės. Nepaklūstantiems socialinei kontrolei ir nepaisantiems nustatytų normų yra „užklijuojama“ devianto etiketė, kuri ilgainiui žmogų daro socialiai netinkamu. Stigma arba etiketė atsiranda vykstant socialinėms interakcijoms ir tai, kas vienoje situacijoje laikoma stigma, kitoje - tai gali būti visiškai normalu (Bos et al., 2013, p. 1).

Stigma – požymis, kuris sukelia nepasitikėjimą žmogumi, kuris ją turi, tokio žmogaus vengiama (Yang et al., 2007, p. 1525). Individas su devianto stigma turi tarsi dvi tapatybes, viena yra tikroji, kuri nusako tikrąsias individo ypatybes, o antroji yra ta, kurią sukuria visuomenė (Yang et al., 2007). Stigma gali būti vieša (pasireiškia per socialines interakcijas, socialinę atskirtį) arba vos pastebima, pavyzdžiui, pokalbio metu pašnekovas nežiūri į akis (Bos et al., 2013). Kaip ir socialinę kontrolę taip ir stigmą gali kurti autoritetingi asmenys, tie, kurie turi daugiau galios, tokiu būdu siekdami išlaikyti nelygybę tarp socialinių grupių, skatinti žmones laikytis normų ir tuo pačiu vengti tų, kurie stigmatizuojami (Bos et al., 2013). John Pryor ir Glenn Reeder pateikia savo stigos modelį, kurį sudaro viešoji stigma (angl. *public stigma*), kuri parodo žmonių požiūrį į stigmatizuojamus, savęs stigma (angl. *self-stigma*), kuri parodo, kokią įtaką stigos turėjimas daro žmogui, stigma dėl asociacijos (angl. *stigma by association*), kuri sukelia psichologines ir socialines reakcijas tiems, kurie yra susiję su stigmatizuotu asmeniu, t.y. stigmatizuotas asmuo yra draugas, šeimos narys, bendradarbis ir panašiai, ir struktūrinė stigma (angl. *structural stigma*), kuri susijusi su stigos įteisinimu ir išsaugojimu visuomenės lygmenyje (Bos et al., 2013, p. 2). Viešoji stigma pradinė ir kontroliuojama stigmatizuota būklė, kurios metu žmogus suvokia jam „priklijuotą“ etiketę. Deviantinio elgesio metu gauta etiketė nebūtinai išlieka ilgą laiką ir gali netapti stigmatizavimo priežastimi, jei individas reflektuoja savo elgesį ir pasiryžta paklusti socialinei kontrolei ir nelaužyti nustatytų normų. Priešingu atveju stigma tik stiprėja ir viešoji stigma pradeda daryti įtaką savęs stigmatizacijai. Žmogus ima pastebėti į jį nukreiptą neigiamą elgesį, pradeda save nuvertinti. Individai, turintys ryšių su stigmatizuotais asmenimis, dažnai nuvertinami ir pasižymi žema saviverte, šis reiškinys susijęs su stigma dėl asociacijos. Galiausiai pasak A. Bos, J. Pryor, G. Reeder ir S. Stutterheim (2013, p. 6) cituojamo E. Goffman, ar stigma atsiranda priklauso nuo socialinių interakcijų ir nuo nustatymo, kad yra normalu, o kas ne.

L. H. Yang, A. Kleinman, B. Link ir kiti (2007) pritaria A. Bos, J. Pryor, G. Reeder ir S. Stutterheim bei teigia, kad stigma naudojama kaip priežastis nuvertinti žmogų, laikyti jį kitokių nei visi, o požiūris į stigmatizuojamą individą priklauso nuo ryšio su juo ir situacijos, kurioje yra žmogus. Kartais nepaisant situacijos, kurios metu individui buvo suteikta stigma, stigmatizavimas pasireiškia įvairiose situacijose, kurios niekaip nesusijusios. L. H. Yang ir kitų (2007, p. 1526) teigimu,

visuomenės supratimas apie tai, ar teisėtai žmogui skirta stigma, priklauso nuo kultūrinių stereotipų, socialinių hierarchijų, sociopolitinės ideologijos ir turimos informacijos apie situaciją. Viešosiose miesto erdvėse galima pastebėti, kaip valdžios įsakymu yra pakabinamos lentelės, įspėjamieji ženklai, kurie draudžia vartoti alkoholį, rūkyti, vedžioti šunis be pavadėlio, šiukšlinti aplinką, tokiu būdu valdžia tarsi savo valia sukuria pagrindą stigmatizuoti žmones, kurie nepaiso nustatytų taisyklių. Viešųjų erdvių lankytojai, susipažinę su erdvės lankymo taisyklėmis, gali patys nuspręsti, koks elgesys yra netinkamas ir, pamatę vykdomą neleistiną veiklą erdvėje, veiklą vykdančiams individams „užklijuoti“ devianto etiketę. Jitka Skopalova (2010, p. 328) teigia, kad deviantinį elgesį dažnai nulemia reakcija į socialinę situaciją, tarkim, kad miesto aikštėje seniau buvo leidžiama važinėti riedlentėmis, o visai neseniai atsirado draudimas tai daryti, individas, kuris iki šiol ėjo į miesto aikštę važinėti su riedlente, gali ir dabar eiti to daryti, taip išreikšdamas nepasitenkinimą ar protestuodamas prieš naująjį draudimą. Autorė užsimena, kad gali nutikti ir taip, jog žmogui „priklijuojama“ etiketė net ir tada, kai nebūna sulaužoma jokia norma, tačiau individo elgesys kažkam pasirodo netinkamas, tokiu atveju deviantas yra vertinamas kaip amoralus, nes jis jau priklauso stigmatizuotai grupei (Skopalova, 2010, p. 330).

Apibendrinant galima teigti, kad deviacija ir stigmatizacija yra glaudžiai susiję reiškiniai. Stigmatizacija referuoja į procesą, kurio metu asmenybė yra įvertinama kaip neigiama, nepageidaujama. Deviacija tampa viešoji stigma ir individui nesiimant jokių veiksmų tai daro įtaką savęs stigmatizacijai, taip sukeldama savęs nuvertinimą bei neigiamas reakcijas. Atkreipiant dėmesį į tai, ar stigma bus laikoma kaip teisėtai suteikta ir būtina, reikia atsižvelgti į turimą informaciją apie situaciją, kultūrinius stereotipus ir kita.

3. ĮTRAUKIOS VIEŠOSIOS ERDVĖS

Įtraukios viešosios erdvės yra priešprieša individą stigmatizuojančioms erdvėms. Įtraukiose erdvėse individas gali jaustis saugus neatsižvelgiant į jo lytį, amžių, rasę, socialinę klasę. Tokios erdvės suburia įvairius asmenis būti kartu atsisakant devianto etiketės bei turi plačią galimų veiklų pasiūlą viešąsias erdves lankantiems.

Įtrauki viešojoji erdvė yra atvira, prisitaikanti prie erdvės naudotojų ir besikeičianti priklausomai nuo joje vykstančių veiklų. Viešojoji erdvė, jeigu ši yra sukurta atsižvelgiant į įvairias socialines grupes, sukuria socialinį ryšį tarp individų esančių erdvėje ir kartu suburia bendruomenę (Neal et al., 2015). Pasak J. Francis (2012) ir kitų vienas svarbiausių jausmų, kurį gali suteikti viešojoji erdvė, tai bendruomenės jausmas. Individas būdamas erdvėje turi jaustis saugus, nebijantis išsakyti savo nuomonės. Jausmas, kad esi bendruomenės dalis, sukuria socialinį ryšį tarp žmonių erdvėje ir pačios erdvės. Šis ryšys yra tiek fizinis, tiek simbolinis, kurį žmogus jaučia kiekvieną kartą būdamas toje erdvėje (Francis et al., 2012, p. 401). Atsiradus ryšiui su erdve, erdvės naudotojas atranda mėgstamus takelius joje, mėgstamus vaizdus, medžius, gėlynus ar vietas mėgstamoms veikloms (Neal et al., 2015, p. 469). Pasijausti bendruomenės dalimi leidžia viešosiose erdvėse vykstantys renginiai, kurie suburia įvairius asmenis su panašiais pomėgiais, taip pat socialinės interakcijos gali vykti žaidžiant įvairius žaidimus erdvėse, vedžiodami šunis, sportuojant ar tiesiog ilsintis poilsiui skirtose vietose (Neal et al., 2015).

Norint sukurti įtraukią viešąją erdvę svarbu pagalvoti apie tai, kas tą erdvę naudosis, jei tai bus vaikai, tuomet reikia daugiau vaikų žaidimų aikštelių, pritaikytų skirtingo amžiaus vaikams, jei tai bus senjorai, tuomet reikia pagalvoti apie patogiam poilsiui skirtas vietas, jei tai bus sportuojantys asmenys, tuomet reikia galvoti apie lauko treniruoklių išdėstymą ar bėgimo takelius, tačiau jei norima pritaikyti erdvę visiems, nepriklausomai nuo amžiaus, lyties, tautybės, socialinės klasės, reikia atsižvelgti į siūlomų veiklų įvairovę erdvėje. Dažnai minint viešųjų erdvių įtraukumo problemas, yra atsigręžiama į tai, kaip viešojoje erdvėje sąveikauja skirtingų tautybių ar religijų individai (Johnson and Miles, 2014; Neal et al., 2015). Arabų tautybės islamą išpažįstančioms moterims yra labai svarbu jaustis saugiai viešojoje erdvėje. Svarbu, kad viešojoji erdvė būtų atvira, kad moterys būtų matomos kitų žmonių ir jos pačios galėtų matyti kitus, tačiau matomumo nereikėtų painioti su stebėjimo kameromis, nes šios moterims sukelia kontrolės jausmą (Johnson and Miles, 2014, p. 1899). A. M. Johnson ir R. Miles (2014) atliktas tyrimas atskleidė, kad tyrimo dalyvės viešomis erdvėmis laiko tokias erdves, kuriose yra skirtingų rasių, tautybių ar skirtingas religijas išpažįstančių žmonių, nes tai leidžia joms pajusti socialinę įvairovę, bendrauti su įvairiais asmenimis ir tuo pačiu ugdyti toleranciją kitokiems nei tu. S. Neal, K. Bennett (2015) ir kitų atliktas tyrimas parodė, kad skirtingų tautybių žmonėms sąveikauti ir susidraugauti padeda bendros veiklos kartu: dalyvavimas viešojoje erdvėje

rengiamose šventėse, dalyvavimas sporto žaidimuose, šunų vedžiojimas. Kai viešojoje erdvėje yra pritaikyta taip, kad atitiktų daugumos erdvės naudotojų poreikius, yra didesnė tikimybė socialinėms sąveikoms įvykti, žmonės ugdo savo toleranciją kitokiems nei jie patys bei sukuria artumo ryšį su tais, kurie lankosi tose pačiose viešosiose erdvėse.

Galiausiai įtraukioje viešojoje erdvėje turėtų būti nepamiršti ir jaunimas, ir benamiai, nes būtent šios dvi grupės sulaukia mažiausiai dėmesio kuriant viešąsias vietas. Šios dvi socialinės grupės ne retai yra įvardijamos kaip problematiškesnės, o kartais net teigiama, kad būtent šios grupės erdvei suteikia netvarkingumo pojūtį (Laurenson and Collins, 2006; Malone, 2002). Jaunuolių poreikiams patenkinti įtraukioje viešojoje erdvėje turėtų būti atviri plotai įvairiems sporto žaidimams, atviros žaliosios zonos, poilsio vietos skirtos didesnėms žmonių grupėms susėsti, dviračių takai (Malone, 2002). Jaunuoliai turi jausti patogiai bei mėgautis erdve, jaustis laisvai ir turėti galimybę reikšti savo nuomonę bei būti priimtiems kitų erdvėje esančių individų. Benamių atveju viešojoje erdvėje turėtų būti sudarytos sąlygos patogiam poilsiui. Pasak P. Laurenson ir D. Collins (2006, p. 187), viešosiose erdvėse yra draudžiama atlikti veiksmus, kurie skirti tik privačiai erdvei, kaip, pavyzdžiui, miegojimas ar maisto ruošimas, tačiau benamiai neturi kito pasirinkimo, kaip atlikti būtent šiuos veiksmus viešosiose erdvėse, todėl įtraukioje erdvėje turėtų būti ne tik patogūs suolai be ranktūrių, kurie leistų atsigulti, bet ir maisto pardavimo erdvės ar bendro naudojimo kepsninės. Įtraukioje viešojoje erdvėje svarbu, kad nė vienas asmuo nesijaustų išskirtas ar jo poreikiai būtų nepatenkinti.

Įtraukios viešosios erdvės individams turi suteikti bendruomenės jausmą, kuris sukurtų ryšį tarp žmonių ir erdvės, pasiūlyti plačią veiklų pasiūlą neatsižvelgiant į amžių, lytį, rasę, tautybę, socialinę klasę ir t.t. Įtraukioje erdvėje žmogus turi jaustis saugus, priimtas kitų erdvėje esančių, rasti galimybę užsiimti savo mėgstama veikla. Erdvė turi skatinti socialinę sąveiką tarp skirtingų socialinių grupių pasitelkiant įvairius renginius, sukuriant sąlygas erdvėje būti įvairių poreikių turintiems asmenims.

4. TYRIMŲ APŽVALGA

Vykdamas jau atliktų tyrimų paiešką, nepavyko rasti tiesiogiai su socialine kontrole viešosiose erdvėse susijusių tyrimų. Ieškant tyrimų buvo atsižvelgta į pagrindinę darbo problematiką, todėl rasti tyrimai yra glaudžiai su tuo susiję. Rastus tyrimus galima suskirstyti į tris kategorijas: tyrimai, susiję su saugumo jausmu viešosiose erdvėse, tyrimai, kurių metu tiriamas tam tikrų socialinei kontrolei palaikyti objektų naudojimas viešosiose erdvėse, tyrimai, susiję su įtraukių erdvių planavimu.

Saugumo jausmas viešosiose erdvėse

V. Ceccato ir M. Hansson (2013) atliko tyrimą Vilniaus Vingio parke siekiant įvertinti saugumą parke, tam jie panaudojo tris skirtingus metodus. Pirmasis metodas – nusikaltimų žemėlapis sudarymas, antrasis – saugus pasivaikščiojimas po parką, trečiasis – interviu su parko naudotojais. Saugiam pasivaikščiojime po parką dalyvavo 25 skirtingo amžiaus asmenys ir šiuo metodu buvo bandoma išsiaiškinti, kokios vietos parke yra problematiškiausios. Buvo įvykdyta 44 interviu su erdvės naudotojais parke, kurie neturėjo jokio ryšio su prieš tai saugiam pasivaikščiojime dalyvavusiais asmenimis. Sudarytas nusikaltimų žemėlapis atskleidė, kad Vingio parke tiriamuoju laikotarpiu buvo įvykdyti tik nežymūs nusikaltimai: kišenvagystės ar vandalizmo atvejai (Ceccato and Hansson, 2013, p. 7). Saugiojo pasivaikščiojimo metu tyrime dalyvavusieji pastebėjo šiukšlinimo atvejų, nesurinktų šunų ekskrementų, pastebėjo ir viešojoje vietoje alkoholį vartojančius asmenis, užkliuvo šūkavimais bei didelis triukšmas, parko infrastruktūra buvo įvertinta prastai: informacinių ženklų trūkumas leido žmonėms lengvai pasiklysti, mažai laisvo laiko praleidimo vietų skirtų vaikams ir paaugliams, tačiau nepaisant visų paminėtų atvejų, tyrimo dalyviai jautėsi pakankamai saugiai. Interviu metu parko naudotojai taip pat išreiškė nuomonę, kad parke jie jaučiasi saugiai, tačiau taip pat paminėjo, kad jaučiasi pasipiktinę dėl neadekvačiai besielgiančių asmenų (besisvaiginantys, girti asmenys, daug triukšmo sukeliantys paaugliai) (Ceccato and Hansson, 2013, p. 8).

I. Matijošaitienė (2013) ir kiti atlikdami tyrimą, kurio metu siekė ištirti, ar gyventojai jaučiasi saugiai Kauno žaliosiose erdvėse, taip pat naudojo keletą tyrimo metodų. Pirmojo tyrimo etapo metu buvo naudotas miesto žaliųjų erdvių žemėlapis, kurį perdengė su nusikaltimų žemėlapiu, jog išsiaiškintų, kokios erdvės yra saugiausios ir atvirkščiai. Pirmojo tyrimo etapo metu sužinota, kad Ramybės parkas yra viena nesaugiausių žaliųjų erdvių, todėl antrajame tyrimo etape buvo atlikta šio parko sintaksinė analizė. Trečiajame etape buvo vykdyta apklausa Ramybės parke, kurios metu respondentai atsakė, kad šioje erdvėje jie jaučiasi pakankamai saugiai bet kuriuo paros metu (Matijošaitienė et al. 2013, p. 187). Apklausos metu parko lankytojų buvo klausiama ne tik apie

saugumo jausmą parke, bet ir apie tai, kokie objektai, veiksniai didina saugumo jausmą. Į šiuos klausimus dauguma respondentų atsakė, kad saugumo jausmą didina geras apšvietimas, stebėjimo kamerų buvimas erdvėje, taip pat sutvarkyti pėsčiųjų takai (Matijošaitienė et al., 2013, p. 188), o šie objektai gali būti laikomi socialinės kontrolės palaikymo viešojoje erdvėje dalimi.

Socialinės kontrolės palaikymui skirtų objektų naudojimas viešosiose erdvėse

R. Kalesnyko ir V. Mečkausko (2002) tyrimo tikslas buvo ištirti stebėjimo kamerų panaudojimą viešosiose erdvėse. Jie atliko stebėjimo kamerų įrengimo etapų situacijos analizę, kurios metu nustatė, jog viešosiose erdvėse norą įdiegti kameras pirmiausia išreiškė bendruomenės, kurios siekė sumažinti netvarką erdvėse ir būtent dėl to buvo pradėtos kurti prevencijos programos, kurios siekė užtikrinti saugią kaimynystę. Išanalizavus situaciją, autoriai išsiaiškino, kiek Vilniaus mieste buvo įrengta ir kiek ruošiamasi įrengti vaizdo stebėjimo kamerų, bei išanalizavo, kad per tris mėnesius nuo kamerų įrengimo yra atskleidžiama dukart daugiau teisės pažeidimų nei prieš tai (Kalesnykas ir Mečkauskas, 2002).

P. Glichrist ir G. Osborn (2017) straipsnyje aprašo savo longitudinalinį tyrimą apie „parkour“ erdvių vystymąsi Jungtinėje Karalystėje ir taip pat tyrimą apie informacinius ženklus „parkour“ parke. Norint, kad ženklai būtų efektyvūs, juos reikia kurti taip, kad erdvės naudotojai atkreiptų dėmesį, ženkluose turi aiškiai matytis informatyvus paveikslėlis, jei tai yra įspėjamasis ženklas, ir turi būti nurodytos pasekmės, jei ženklas bus ignoruojamas. „Parkour“ parko atveju, kaip teigia P. Gilchrist ir G. Osborn (2017), svarbu mokėti erdvės naudotojų žodyną, suprasti, kokia veikla jie užsiima. Ženklas gali atlikti savo funkciją tik tuomet, kai jis yra matomas, žinutė ant jo yra aiški. Siekiant įtraukti individą į erdvę, naudingi ženklai su QR kodais, kuriuos nuskanavus, žmogus matys naudingą informaciją, susijusią su erdve (Glichrist and Osborn, 2017, p. 12).

Įtraukčių viešųjų vietų planavimas

Vienas iš būdų, kaip pritraukti individus į viešąją erdvę, tai sukurti naudingas laisvo laiko praleidimo vietas. Deborah A. Cohen (2012) ir kiti atliko tyrimą-eksperimentą 12 skirtingų parkų JAV. Dvylikoje parkų tyrėjai įvertino esamų lauko treniruoklių zonas, jas atnaujino, arba parkuose, kuriuose tokių zonų nebuvo, jas sukūrė. Tyrimo-eksperimento tikslas buvo išsiaiškinti, ar lauko treniruoklių zonos pritraukia daugiau parko lankytojų. Atlikus tyrimą, rezultatai parodė, kad parkuose, kuriuose buvo atnaujintos/sukurtos lauko treniruoklių zonos, lankytojų atsirado daugiau nei kituose kontroliniuose parkuose, kuriuose tokių zonų nebuvo, nors pokytis nebuvo statistiškai reikšmingas (Cohen et al., 2012). Buvo padaryta išvada, kad lauko treniruoklių zonų įkūrimas yra

vienas iš pigesnių ir naudingesnių variantų parkams, kurie turi ribotą kiekį įrenginių erdvėje, kurie pritrauktų naujų lankytojų.

Kevin T. Smiley (2016) su kolegomis atliko tyrimą ir analizavo, kam Hiustono parke, JAV, besilankantys asmenys teikė pirmenybę rinkdamiesi parką. Tyrimui atlikti buvo naudojama internetinė apklausa, buvo apklausta 1864 respondentai. Svarbiausi aspektai respondentams buvo dviračių takai ir susisiekimas su kaimynystėje esančiais gyvenamaisiais kvartalais. Daugiau nei 3 iš 5 respondentų atsakė, kad parke jie lankosi bent kartą per mėnesį, o parke dažniausiai sportuoja, bendrauja su kitais erdvės naudotojais, lankosi parke dėl žaidimams skirtų aikštelių. Didesnė dauguma respondentų sutiko, kad sutvarkyta parko infrastruktūra, viešieji tualetai, vandens fontanai, sutvarkytos laisvalaikio praleidimo vietos juos paskatintų dažniau lankytis parke ir jaustis saugiau (Smiley et al., 2016, p. 5-6).

5. EMPIRINIS TYRIMAS „SOCIALINĖ KONTROLĖ VILNIAUS VIEŠOSIOSE ERDVĖSE“

Perskaičius ir išanalizavus literatūrą socialinės kontrolės, stigmatizacijos ir įtraukių viešųjų erdvių tematika, buvo pasirinktos dvi dominančios sritys: socialinės kontrolės mechanizmai viešosiose erdvėse ir stigmatizuojančios ir įtraukios viešosios erdvės. Atlikus jau vykdytų tyrimų, susijusių su socialine kontrole viešosiose erdvėse, paiešką buvo susidurta su problema – tyrimų stygiumi. Būtent tai paskatino atlikti tyrimą, susijusį su socialine kontrole viešosiose erdvėse. Atsižvelgiant į skaitytą literatūrą įtraukių viešųjų erdvių tema, buvo nuspręsta tyrimo dalyvius pasirinkti jaunuolius, šiuo atveju Vilniaus universiteto studentus, nes įtraukios erdvės dažnai neatlieka savo funkcijos, kuri siekia įtraukti visus erdvės naudotojus nepaisant jų amžiaus, lyties ir t.t., ir pamirštama sukurti erdves, patenkinančias jaunuolių poreikius (Malone, 2002).

5.1. Tyrimo tikslas, uždaviniai, hipotezės

Tyrimo tikslas: ištirti VU studentų santykį su socialinės kontrolės mechanizmais viešosiose erdvėse bei išsiaiškinti, kokios (stigmatizuojančios ar įtraukios) yra studentų lankomos viešosios erdvės.

Tyrimo uždaviniai:

1. Išsiaiškinti VU studentų lankymosi viešosiose erdvėse ypatumus iki karantino ir jo metu.
2. Sužinoti VU studentų lankymosi viešosiose erdvėse tikslus.
3. Išsiaiškinti ryšį tarp studentų saugumo jausmo ir socialinės kontrolės mechanizmų erdvėse.
4. Nustatyti, kokias erdves (įtraukias ar stigmatizuojančias) lanko studentai.

Tyrimo hipotezės:

1. **Studentų saugumo jausmas viešojoje erdvėje priklauso nuo lyties.**

Hipotezė suformuluota remiantis A. M. Johnson ir R. Miles (2014) atliktu tyrimu, kurio rezultatai parodė, kad moterys (tyrimo atveju tai buvo arabų tautybės islamą išpažįstančios moterys) jaučiasi nesaugiai viešojoje erdvėje, kai tuo tarpu vyrai toje pačioje erdvėje jaučiasi laisvai, nesuvaržytai ir saugiai.

2. **Veikiantis apšvietimas ir vaizdo stebėjimo kameros viešojoje erdvėje didina studentų saugumo jausmą.**

Hipotezė suformuluota remiantis I. Matijošaitienės (2013) bei jos kolegų atliktu tyrimu Kauno mieste, kurio rezultatai atskleidė, kad šie du socialinės kontrolės mechanizmai labiausiai didina saugumo jausmą erdvėje.

3. **Studentai saugiausiai jaučiasi Sereikiškių parko Bernardinų sode ir Lukiškių aikštėje.**
Ši hipotezė išplaukia iš 3 hipotezės. Šiose erdvėse, iš klausimyne minimų dešimties, yra daugiausia vaizdo stebėjimo kamerų (Sereikiškių parko Bernardinų sode – 9, Lukiškių aikštėje – 6).
4. **Studentams yra svarbu, kad jų lankomose viešosiose erdvėse būtų sutvarkyti pėsčiųjų ir dviračių takai, viešieji tualetai, vietos sporto žaidimams.**
Hipotezė suformuluota remiantis Kevin T. Smiley (2016) bei jo kolegų atliktu tyrimu, kuriuo buvo siekiama ištirti, kam Hiustono gyventojai teikia pirmenybę renkantys parką, būtent dėl to hipotezei pasirinkau šiuos tris kriterijus.

5.2. Tyrimo metodika

Tyrimo metodas: siekiant ištirti VU studentų santykį su socialinės kontrolės mechanizmais viešosiose erdvėse bei išsiaiškinti, kokiose viešosiose erdvėse lankosi studentai, siekiant sužinoti bendras tendencijas, buvo pasirinktas kiekybinio sociologinio tyrimo metodas – anketinė apklausa. Tyrimo atveju apklausa buvo vykdoma interneto pagalba siekiant išvengti kontakto su žmonėmis dėl paskelbto karantino Lietuvoje. Apklausa buvo vykdoma 2020 m. gegužės mėn.

Respondentai: buvo apklausti Vilniaus universiteto bakalauro pakopos studijų studentai, kurie priklauso „Facebook“ grupėms – „VU Pirmakursiai 2019“, „VU Pirmakursiai 2018“, „VU Pirmakursiai 2017“, „VU Pirmakursiai 2016“.

Imtis: reprezentatyvi. Viso keturiose grupėse yra 9487 nariai. Buvo apklausta 369 studentai. Tyrimo patikimumas 95%, paklaida 5%.

Atranka ir jos vykdymas: buvo naudota tikimybinė stratifikuota/sluoksnninė atranka. Tyrimo atveju studentai jau yra pasiskirstę į grupes pagal įstojimo metus. 2016 metais įstojusieji sudarė 22% (2112 narių) visos imties, 2017 metais – 23% (2217 narių), 2018 metais – 26% (2414 narių), 2019 metais – 29% (2744 nariai). Atitinkamai buvo apklausta studentų – 81 studentas įstojęs 2016 metais, 85 studentai įstoję 2017 metais, 96 studentai įstoję 2018 metais ir 107 studentai įstoję 2019 metais. Grupių narių sąrašas buvo žinomas, todėl atsitiktine tvarka buvo susisiekiama su reikiamu skaičiumi studentų ir paprašyta užpildyti klausimynus. Vietoje nesutikusių užpildyti klausimyną, buvo renkamas sekantis sąrašas buvęs studentas.

Apklausos instrumentas: klausimynas buvo sudaromas atsižvelgiant į analizuotus tyrimus bei literatūrą. Klausimyną sudarė 18 klausimų. Sudarant klausimyną buvo išrinktos daugiausiai lankytojų pritraukiančios Vilniaus viešosios erdvės, atliekant pilotinius tyrimus sąrašas nežymiai pakoreguotas. Klausime apie viešųjų erdvių nutolimą nuo gyvenamosios vietos atsakymų variantai panaudoti iš J. Francis (2012) ir kitų atlikto tyrimo. Klausimuose, kuriuose klausiamo apie apsilankymo dažnumą,

atsakymo variantai panaudoti iš V. Ceccato ir M. Hansson (2013) tyrimo, atlikto Vilniaus Vingio parke. Klausime, kuriame prašoma pažymėti saugumo jausmą, skalė panaudota iš I. Matijošaitienės, K. Zaleckio ir I. Stankevičės atlikto Kauno Ramybės parko tyrimo. Klausimyną sudaro klausimai, skirti išsiaiškinti studentų lankomas viešąsias erdves bei lankymo dažnumą, klausimai apie saugumo jausmą ir socialinės kontrolės mechanizmus viešosiose erdvėse, klausimai susiję su viešosios erdvės įtraukumu bei klausimai apie respondentą.

Duomenys buvo tvarkomi ir apdorojami naudojantis statistinių programų paketu SPSS Statistics 23 bei MS Excel programa.

5.3. Tyrimo rezultatai

5.3.1. Respondentai

Tyrimo metu buvo apklausta 369 Vilniaus universiteto bakalauro pakopos studentai. Pagal atliktą atranką apklausta 81 studentas, į universitetą įstoję 2016 metais, atitinkamai dabar studijuoja 4 kurse, 85 studentai – įstoję 2017 metais, dabar studijuoja 3 kurse, 96 studentai – įstoję 2018 metais, dabar studijuoja 2 kurse, ir 107 studentai – įstoję 2019 metais, dabar studijuoja 1 kurse. Ketvirtakursiai sudarė 22% visos imties, trečiakursiai – 23%, antrakursiai – 26% ir pirmakursiai – 29%. Apklausoje dalyvavo 42,3% (156) vyrų ir 57,7% (213) moterų. Jauniausias respondentas buvo 18 metų, o vyriausias 26 metų. Amžiaus vidurkis 21 metai. Daugiausiai apklaustųjų gyvena Saulėtekio mikrorajone 22% (81), 11,9% (44) gyvena Žirmūnų mikrorajone, mažiausiai buvo apklausta gyvenančių Naujininkuose 1,6% (6).

5.3.2. Viešųjų erdvių lankymas iki karantino ir jo metu

Klausimyne buvo pateikti šie klausimai: „Kaip dažnai iki karantino lankėtės: Vingio parke, Ozo parke ir t.t.?“, „Kaip dažnai karantino metu lankotės: Vingio parke, Ozo parke ir t.t.?“, „Kiek vidutiniškai praleisdavote laiko vieno apsilankymo metu iki karantino: Vingio parke, Ozo parke ir t.t.?“, „Kiek vidutiniškai praleidžiate laiko vieno apsilankymo metu per karantiną: Vingio parke, Ozo parke ir t.t.?“, „Kaip dažnai lankėtės tamsiuoju paros metu iki karantino: Vingio parke, Ozo parke ir t.t.?“ bei „Kaip dažnai lankotės tamsiuoju paros metu per karantiną: Vingio parke, Ozo parke ir t.t.?“. Analizės metu buvo gauti atsakymų rezultatai ir tikrinta atsakymų priklausomybė nuo lyties.

Viešųjų erdvių lankymas iki karantino

Remiantis atlikta analize, dažniausiai lankoma studentų erdvė iki karantino buvo Katedros aikštė. 37,7% respondentų atsakė, kad šioje erdvėje jie būdavo daugiau nei tris kartus per savaitę. Antroje vietoje liko Vinco Kudirkos aikštė – 29% respondentai teigė, kad šioje erdvėje iki karantino taip pat lankėsi daugiau nei tris kartus per savaitę. Trečią vietą pagal atsakiusiųjų procentą užėmė Lukiškių aikštė – 18,4%.

Mažiau nei tris kartus per savaitę buvo lankoma Vinco Kudirkos aikštė – 35,8% respondentų pasirinko atsakymo variantą „mažiau nei 3 kartus per savaitę“. Daugiau nei tris kartus per savaitę buvo lankomasi S. Daukanto ir Lukiškių aikštėse. Kitas erdves studentai dažniausiai lankė mažiau nei tris kartus per mėnesį. 48,2% atsakiusiųjų teigė, kad jie nesilanko Žemaitės skvere, ši erdvė iki karantino buvo viena nepopuliariausių studentų lankymo erdvių. Daugiau informacijos galima rasti žemiau pavaizduotoje diagramoje (žr. *Diagrama 1.*). Diagramoje paliktos dažniausiai pasirinktų atsakymo variantų kiekvienoje viešojoje erdvėje procentinės reikšmės.

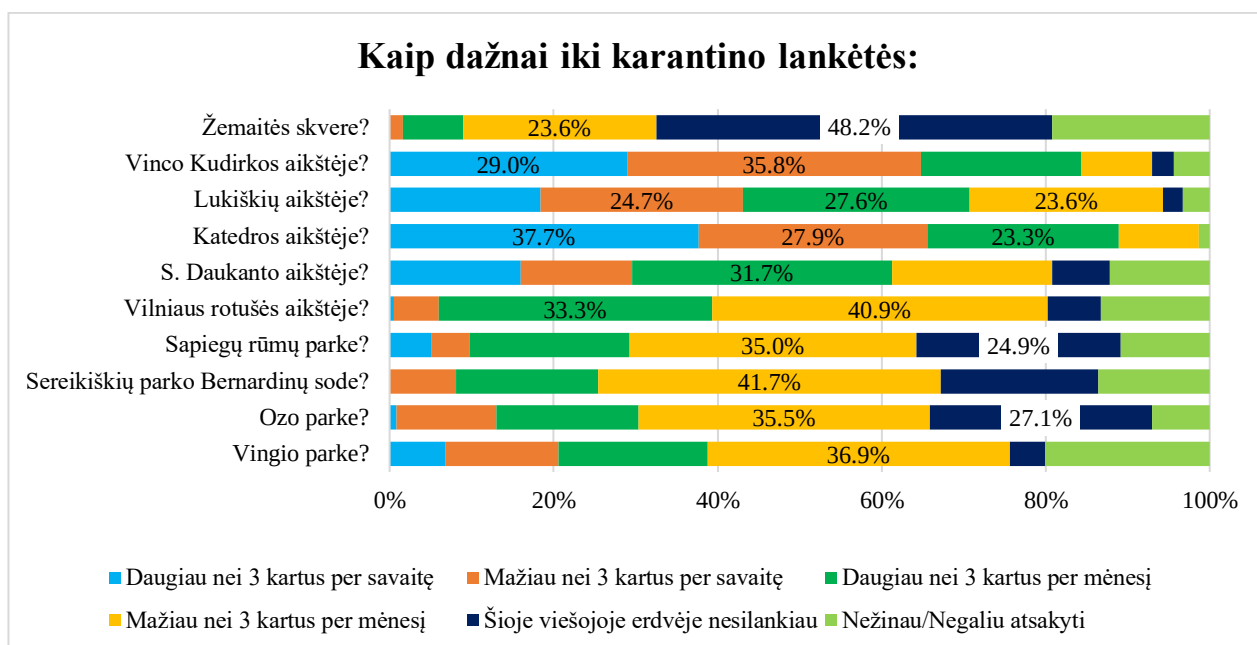


Diagrama 1. VU studentų lankymosi dažnumas viešosiose erdvėse iki karantino (n=369)

Tikrinant viešųjų erdvių lankymosi dažnumo iki karantino priklausomybę nuo lyties buvo naudotas Chi kvadrato kriterijus, pasirinktas reikšmingumo lygmuo $\alpha=0,05$. Statistiškai reikšmingo priklausymo tarp lankymosi dažnumo ir skirtingos lyties nebuvo rasta. Vingio parko atveju $p=0,232$, Ozo parko – $p=0,552$, Sereikiškių parko Bernardinų sodo atveju $p=0,730$, Sapiegų rūmų parko – $p=0,282$, Vilniaus rotušės aikštės atveju $p=0,704$, S. Daukanto aikštės atveju $p=0,505$, Katedros aikštės – $p=0,278$, Lukiškių aikštės – $p=0,281$, Vinco Kudirko aikštės – $p=0,630$, Žemaitės skvero atveju $p=0,579$.

Analizuojant, kiek vidutiniškai studentai praleido laiko viešojoje erdvėje iki karantino, paaiškėjo, kad respondentai dažniausiai erdvėje praleidžia ne daugiau nei 3 val. Iki 1 val. dažniausiai

praleidžiama Lukiškių aikštėje – 43,6%, Sereikiškių parko Bernardinų sode – 41,2% bei S. Daukanto aikštėje – 39,8%. 2-3 valandas studentai praleisdavo Lukiškių aikštėje – 46,3% ir Katedros aikštėje – 45%. Didesnė dalis respondentų pažymėjo, kad šie nesilankė Žemaitės skvere (48,2%). Platesnė informacija pateikiama diagramoje (žr. *Diagrama 2*). Diagramoje matomos dažniausiai pasirinktų atsakymo variantų kiekvienoje viešojoje erdvėje procentinės reikšmės.

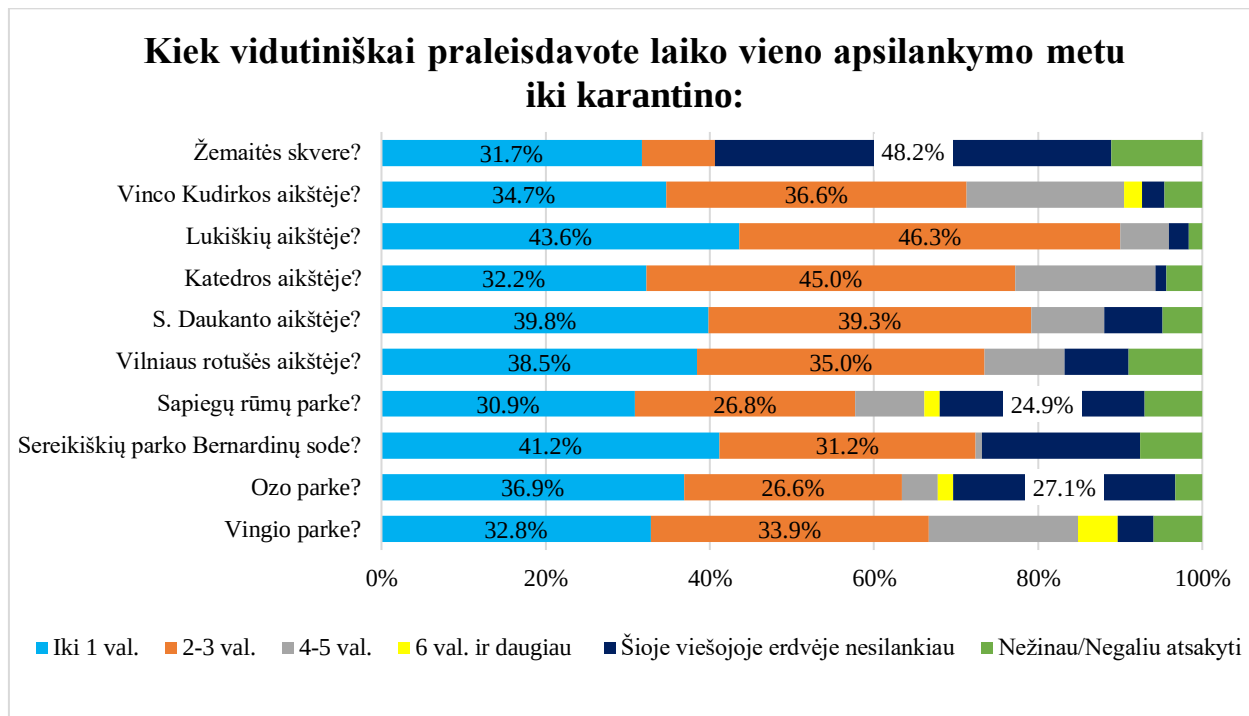


Diagrama 2. VU studentų viešojoje erdvėje vidutiniškai praleistas laikas vieno apsilankymo metu iki karantino (n=369)

Tikrinant vidutinio laiko praleidimo viešojoje erdvėje iki karantino priklausomumą nuo lyties buvo naudotas Chi kvadrato kriterijus, pasirinktas reikšmingumo lygmuo $\alpha=0,05$. Statistiškai reikšmingo priklausymo tarp skirtingos lyties atstovų ir vidutinio laiko praleidimo viešosiose erdvėse nėra. Atitinkamai Vingio parko atveju $p=0,159$, Ozo parko – $p=0,194$, Sereikiškių parko Bernardinų sodo atveju $p=0,128$, Sapiegų rūmų parko – $p=0,775$, Vilniaus rotušės aikštės atveju $p=0,570$, S. Daukanto aikštės atveju $p=0,852$, Katedros aikštės – $p=0,910$, Lukiškių aikštės – $p=0,093$, Vinco Kudirkos aikštės – $p=0,348$, Žemaitės skvero atveju $p=0,083$.

Analizuojant studentų lankymąsi viešosiose erdvėse tamsiuoju paros metu iki karantino paaiškėjo, kad studentai retai lankėsi viešosiose vietose tamsiuoju paros metu. Daugiau nei tris kartus per mėnesį studentai lankėsi Vingio parke – 48% ir Katedros aikštėje – 42,3%. Mažiau nei tris kartus per mėnesį studentai lankėsi Sereikiškių parko Bernardinų sode – 46,6%, Ozo parke – 41,5%, Lukiškių (40,4%) ir Katedros aikštėse (40,1%). Žemaitės skvere daugiau nei pusė respondentų (65%) tamsiuoju paros metu nesilankė.

Tikrinant lankymosi viešosiose erdvėse tamsiuoju paros metu iki karantino dažnumo priklausomumą nuo lyties buvo naudotas Chi kvadrato kriterijus, pasirinktas reikšmingumo lygmuo

$\alpha=0,05$. Statistiškai reikšmingo priklausymo tarp skirtingos lyties atstovų ir lankymosi tamsiuoju paros metu viešosiose erdvėse dažnumo nebuvo rasta. Atitinkamai Vingio parko atveju $p=0,769$, Ozo parko – $p=0,929$, Sereikiškių parko Bernardinų sodo atveju $p=0,767$, Sapiegų rūmų parko – $p=0,093$, Vilniaus rotušės aikštės atveju $p=0,873$, S. Daukanto aikštės atveju $p=0,513$, Katedros aikštės – $p=0,767$, Lukiškių aikštės – $p=0,776$, Vinco Kudirkos aikštės – $p=0,670$, Žemaitės skvero atveju $p=0,310$.

Viešųjų erdvių lankymas karantino metu

Remiantis atlikta analize, dažniausiai lankoma studentų erdvė karantino metu buvo Vinco Kudirkos aikštė, daugiau nei tris kartus per savaitę šioje erdvėje lankėsi 14,9%. Antroje vietoje liko Katedros aikštė – 11,7% respondentų pažymėjo, kad šioje erdvėje karantino metu taip pat lankėsi daugiau nei tris kartus per savaitę.

Mažiau nei tris kartus per savaitę respondentai lankėsi Katedros aikštėje – 33,6%, Vinco Kudirkos aikštėje – 30,4%. Daugiau nei tris kartus per mėnesį studentai buvo Katedros ir Vinco Kudirkos aikštėse – po 31,4% ir 29% studentų lankėsi Lukiškių aikštėje. Mažiau nei tris kartus per mėnesį studentai lankėsi Sereikiškių parko Bernardinų sode – 40,4%, Vilniaus rotušės aikštėje – 37,7%. Žemaitės skveras karantino laikotarpiu dažniausiai buvo nelankomas – 64,2%. Daugiau informacijos pateikta diagramoje (žr. *Diagrama 3.*). Diagramoje matomos dažniausiai pasirinktų atsakymo variantų kiekvienoje viešojoje erdvėje procentinės reikšmės.

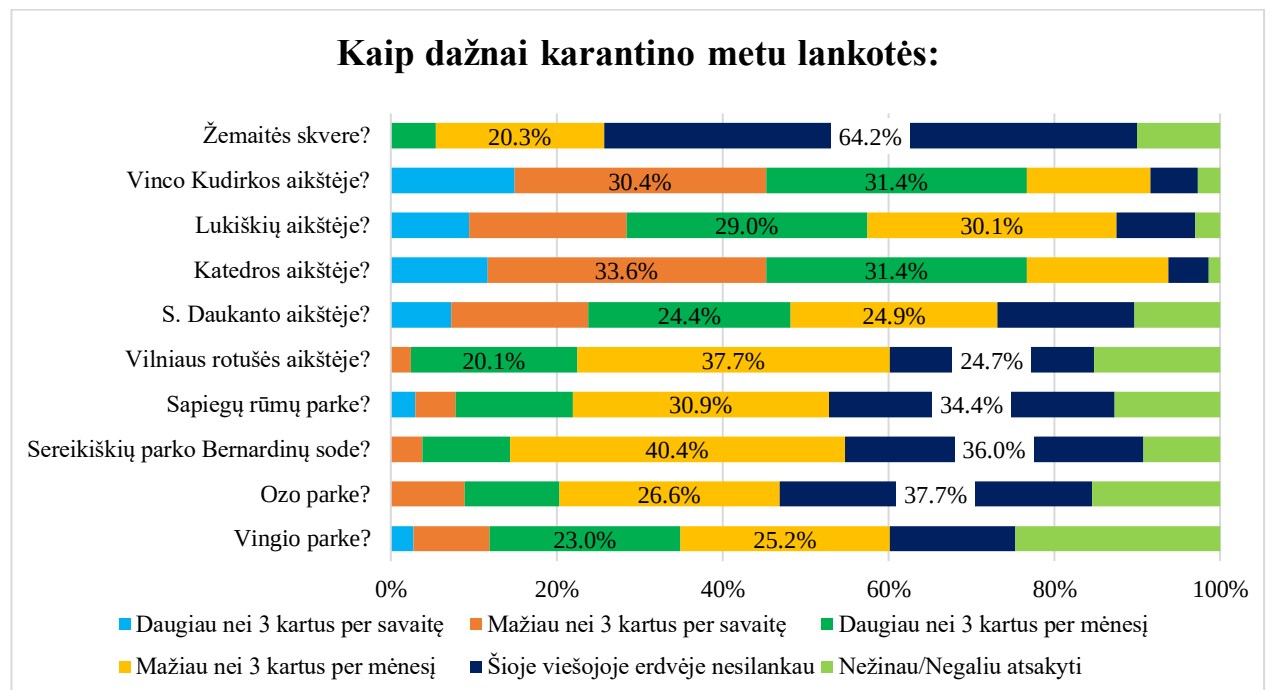


Diagrama 3. VU studentų lankymosi dažnumas viešosiose erdvėse karantino metu ($n=369$)

Tikrinant viešųjų erdvių lankymosi dažnumo karantino metu priklausomybę nuo lyties buvo naudotas Chi kvadrato kriterijus, pasirinktas reikšmingumo lygmuo $\alpha=0,05$. Statistiškai reikšmingo priklausymo tarp lankymosi dažnumo ir skirtingos lyties nebuvo rasta. Vingio parko atveju $p=0,126$, Ozo parko – $p=0,592$, Sereikiškių parko Bernardinų sodo atveju $p=0,417$, Sapiegų rūmų parko – $p=0,629$, Vilniaus rotušės aikštės atveju $p=0,598$, S. Daukanto aikštės atveju $p=0,799$, Katedros aikštės – $p=0,836$, Lukiškių aikštės – $p=0,250$, Vinco Kudirkos aikštės – $p=0,813$, Žemaitės skvero atveju $p=0,230$.

Analizuojant duomenis apie studentų vidutinį apsilankymo viešojoje erdvėje laiką karantino metu paaiškėjo, kad dažniausiai studentai viešojoje erdvėje vidutiniškai būna iki 3 val. Iki 1 val. studentai dažniausiai lankėsi Vinco Kudirkos aikštėje – 46,3%, Vilniaus rotušės ir S. Daukanto aikštėse – po 35%. 2-3 val. studentai praleido Katedros ir S. Daukanto aikštėse – po 33,6%. 64,2% respondentai pažymėjo, kad nesilankė Žemaitės skvere. Daugiau informacijos galima rasti žemiau pateiktoje diagramoje (žr. *Diagrama 4.*). Diagramoje matomos dažniausiai pasirinktų atsakymo variantų kiekvienoje viešojoje erdvėje procentinės reikšmės.

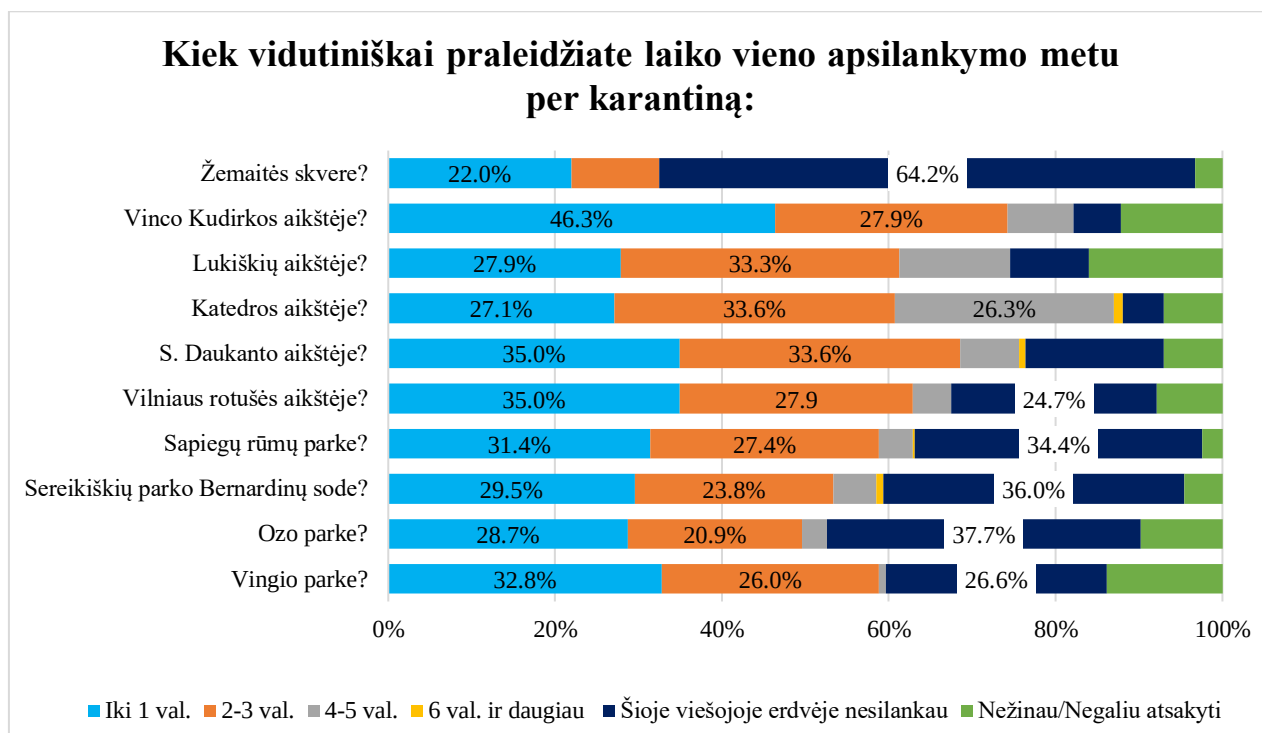


Diagrama 4. VU studentų viešojoje erdvėje vidutiniškai praleistas laikas vieno apsilankymo metu per karantiną ($n=369$)

Tikrinant vidutinio laiko praleidimo viešojoje erdvėje karantino metu priklausomumą nuo lyties buvo naudotas Chi kvadrato kriterijus, pasirinktas reikšmingumo lygmuo $\alpha=0,05$. Statistiškai reikšmingo kintamųjų priklausymo nėra. Atitinkamai Vingio parko atveju $p=0,416$, Ozo parko – $p=0,510$, Sereikiškių parko Bernardinų sodo atveju $p=0,243$, Sapiegų rūmų parko – $p=0,245$, Vilniaus rotušės aikštės atveju $p=0,455$, S. Daukanto aikštės atveju $p=0,876$, Katedros aikštės – $p=0,781$, Lukiškių aikštės – $p=0,459$, Vinco Kudirkos aikštės – $p=0,787$, Žemaitės skvero atveju $p=0,505$.

Analizuojant studentų lankymąsi viešosiose erdvėse tamsiuoju paros metu per karantiną paaiškėjo, kad studentai viešosiose erdvėse lankėsi retai. Daugiau nei tris kartus per mėnesį studentai lankėsi Vinco Kudirkos aikštėje – 25,2%, Katedros aikštėje – 19,2%. Mažiau nei tris kartus per mėnesį studentai lankėsi Vingio parke – 31,7%, Katedros aikštėje ir Vinco Kudirkos aikštėje – po 30,9%. 79,4% apklaustųjų teigė, kad nesilankė Žemaitės skvere, 62,3% - nesilankė Ozo parke, 51,8% - nesilankė Sereikiškių parko Bernardinų sode karantino metu.

Tikrinant lankymosi viešosiose erdvėse tamsiuoju paros metu karantino metu dažnumo priklausomumą nuo lyties buvo naudotas Chi kvadrato kriterijus, pasirinktas reikšmingumo lygmuo $\alpha=0,05$. Statistiškai reikšmingo priklausymo tarp skirtingos lyties atstovų ir lankymosi tamsiuoju paros metu viešosiose erdvėse dažnumo nebuvo rasta. Atitinkamai Vingio parko atveju $p=0,869$, Ozo parko – $p=0,132$, Sereikiškių parko Bernardinų sodo atveju $p=0,347$, Sapiegų rūmų parko – $p=0,683$, Vilniaus rotušės aikštės atveju $p=0,844$, S. Daukanto aikštės atveju $p=0,619$, Katedros aikštės – $p=0,164$, Lukiškių aikštės – $p=0,195$, Vinco Kudirkos aikštės – $p=0,287$, Žemaitės skvero atveju $p=0,189$.

Apibendrinimas

Išanalizavus VU studentų viešųjų erdvių lankymo ypatumus iki karantino ir karantino metu paaiškėjo, kad iki karantino daugiau nei tris kartus per savaitę dažniausiai buvo lankomasi Katedros aikštėje, antroje vietoje liko Vinco Kudirkos aikštė, trečioje – Lukiškių aikštė, o karantino metu studentai dažniausiai daugiau nei tris kartus per savaitę lankėsi Vinco Kudirkos aikštėje ir antroje vietoje liko Katedros aikštė. Pastebėta, kad karantino metu studentai rečiau lankėsi viešosiose erdvėse nei iki karantino. Verta paminėti ir tai, kad tiek prieš karantiną, tiek jo metu, Žemaitės skveras buvo mažiausiai lankomas studentų. Prieš karantiną ir karantino metu studentai vidutiniškai viešojoje erdvėje praleido iki 3 valandų ir nustatyti tik pavieniai atvejai, kai studentai įvardijo, jog viešojoje erdvėje jie vidutiniškai praleidžia 6 ir daugiau valandų. Viešąsias erdves studentai tiek prieš karantiną, tiek jo metu, tamsiuoju paros metu lankė retai. Dažniausiai, daugiau nei tris kartus per mėnesį, iki karantino studentai būdavo Vingio parke ir Katedros aikštėje, o karantino metu – Vinco Kudirkos aikštėje. Tikrinant atsakymų variantų priklausomybę nuo lyties, nei vienu atveju nebuvo nustatytas priklausomumas.

5.3.3. Saugumo jausmas viešosiose erdvėse

Klausimyne buvo pateikti šie su saugumu ir socialinės kontrolės mechanizmais susiję klausimai: „Kaip saugiai jaučiatės Vingio parke, Ozo parke ir t.t.?“, „Kokią įtaką Jūsų saugumui daro

aiškinamieji ženklai, draudžiamieji ženklai ir t.t.?“, „Kaip dažnai Jūs viešojoje erdvėje pastebite aiškinamuosius ženklus, draudžiamuosius ženklus ir t.t.?“. Analizės metu buvo gauti atsakymų rezultatai ir tikrinta atsakymų apie saugumo jausmą viešosiose erdvėse priklausomybė nuo lyties.

Saugumo jausmas Vilniaus viešosiose erdvėse

Respondentų prašant įvertinti savo saugumo jausmą viešosiose erdvėse buvo pritaikyta skalė iš I. Matijošaitienės, K. Zaleckio ir I. Stankevičės atlikto Kauno Ramybės parko tyrimo. Skalės įverčiai reiškia 1- „jaučiuosi visiškai nesaugiai“, o 5 – „jaučiuosi visiškai saugiai“.

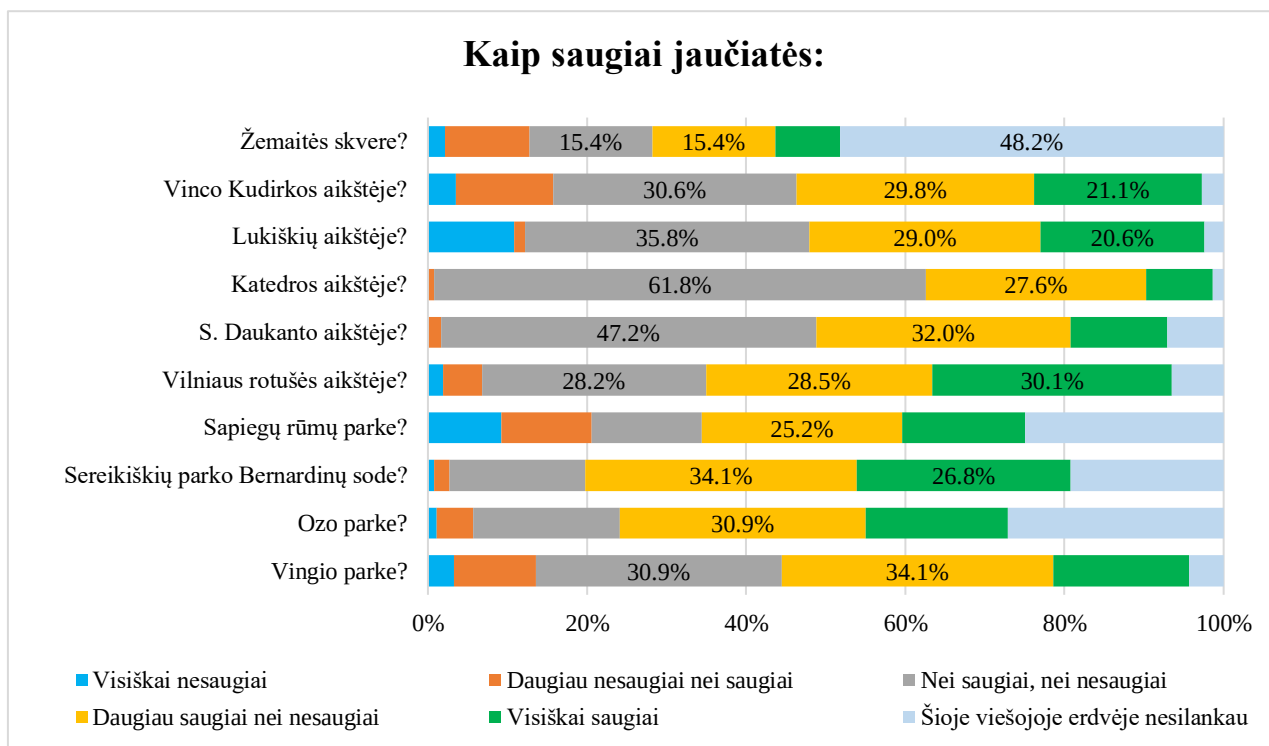


Diagrama 5. VU studentų saugumo jausmas viešosiose erdvėse (n=369)

- Išanalizavus kaip saugiai VU studentai jaučiasi Vingio parke, buvo nustatyta, kad 34,1% studentų jaučiasi labiau saugiai nei nesaugiai, 30,9% - atsakė, kad jaučiasi nei saugiai, nei nesaugiai. Visiškai nesaugiai Vingio parke jautėsi 3,3% respondentų, o 4,3% apklaustųjų teigė, kad šioje erdvėje nesilanko.
- Ozo parke 30,9% studentų jaučiasi labiau saugiai nei nesaugiai, 18,4% - nei saugiai, nei nesaugiai, 17,9% teigė, kad jaučiasi visiškai saugiai. 27,1% respondentų pažymėjo, kad šiame parke nesilanko.
- Sereikiškių parko Bernardinų sode 34,1% apklaustųjų teigė, kad jaučiasi labiau saugiai nei nesaugiai ir 26,8% - visiškai saugiai. 19,2% apklaustųjų pažymėjo, kad šiame parke jie nesilanko.

- Sapielių rūmų parke 25,2% respondentų jaučiasi labiau saugiai nei nesaugiai, 15,4% - visiškai saugiai, o 11,4% teigė, kad jaučiasi labiau nesaugiai nei saugiai. 24,9% apklaustųjų šiame parke nesilanko.
- Vilniaus rotušės aikštėje visiškai saugiai jaučiasi 30,1% atsakiusiųjų, 28,5% - jaučiasi labiau saugiai nei nesaugiai, 28,2% - jaučiasi nei saugiai, nei nesaugiai. 6,5% apklaustųjų aikštėje nesilanko.
- S. Daukanto aikštėje 47,2% studentų jaučiasi nei saugiai, nei nesaugiai, 32% - labiau saugiai nei nesaugiai. Nei vienas respondentas nepasirinko atsakymo varianto *visiškai nesaugiai*. 7% visų atsakiusiųjų nesilanko šioje aikštėje.
- Katedros aikštėje 61,8% studentų jaučiasi nei saugiai, nesaugiai, o 27,6% - teigė, kad jaučiasi labiau saugiai nei nesaugiai. 1,4% respondentų atsakė, kad šioje aikštėje nesilanko.
- Lukiškių aikštėje 35,8% studentų jaučiasi nei saugiai, nei nesaugiai, 29% - jaučiasi labiau saugiai nei nesaugiai, 20,6% - jaučiasi visiškai saugiai. 2,4% atsakiusiųjų šioje aikštėje nesilanko.
- Vinco Kudirkos aikštėje 30,6% respondentų jaučiasi nei saugiai, nei nesaugiai, 29,8% - jaučiasi labiau saugiai nei nesaugiai, 21,1% - visiškai saugiai. 2,7% studentų šioje aikštėje nesilanko.
- Žemaitės skvere 15,4% studentų jaučiasi nei saugiai, nei nesaugiai, ir labiau saugiai nei nesaugiai. 48,2% apklaustųjų teigė, kad šiame skvere nesilanko.

Viešoji erdvė	Saugumo jausmo vidurkis
1. Vingio parkas	3,5382
2. Ozo parkas	3,8216
3. Sereikiškių parko Bernardinų sodas	4,0436
4. Sapielių rūmų parkas	3,3502
5. Vilniaus rotušės aikštė	3,8551
6. S. Daukanto aikštė	3,5889
7. Katedros aikštė	3,4423
8. Lukiškių aikštė	3,4833
9. Vinco Kudirkos aikštė	3,5432
10. Žemaitės skveras	3,3246

Pasitelkus respondentų atsakymus apie saugumo jausmą skirtingose Vilniaus miesto viešosiose erdvėse, buvo suskaičiuotas saugumo jausmo vidurkis kiekvienoje erdvėje (žr. *Lentelė 1.*). Saugiausia vieta laikoma Sereikiškių parko Bernardinų sodas – saugumo jausmo vidurkis 4,04. Antroje vietoje – Vilniaus rotušės aikštė (3,86). Mažiausias saugumo jausmo vidurkis 3,32 Žemaitės skvere.

Lentelė 1. Saugumo jausmo vidurkis Vilniaus viešosiose erdvėse

Iškelta hipotezė „Studentai saugiausiai jaučiasi Sereikiškių parko Bernardinų sode ir Lukiškių aikštėje“ nepasitvirtino. Nors Sereikiškių parko Bernardinų sodo saugumo jausmas yra aukščiausias, Lukiškių aikštė nėra antroje vietoje pagal saugumo jausmą. Lukiškių aikštė užima septintą vietą iš dešimties tirtų erdvių.

Tikrinant saugumo jausmo vertinimo priklausomybę nuo lyties buvo naudotas Chi kvadrato kriterijus, pasirinktas reikšmingumo lygmuo $\alpha=0,05$. Statistiškai reikšmingas skirtumas buvo rastas tikrinant Vingio parko saugumo vertinimą priklausomai nuo lyties. Vingio parko saugumo vertinimas priklauso nuo lyties, $p=0,027<0,05$, vyrai parką buvo linkę vertinti kaip labiau saugų nei moterys. Atitinkamai kitų erdvių įverčiai: Ozo parko – $p=0,917$, Sereikiškių parko Bernardinų sodo atveju $p=0,169$, Sapiegų rūmų parko – $p=0,675$, Vilniaus rotušės aikštės atveju $p=0,483$, S. Daukanto aikštės atveju $p=0,225$, Katedros aikštės – $p=0,725$, Lukiškių aikštės – $p=0,907$, Vinco Kudirkos aikštės – $p=0,737$, Žemaitės skvero atveju $p=0,365$.

Iškelta hipotezė „Studentų saugumo jausmas viešojoje erdvėje priklauso nuo lyties“ nepasitvirtino. Iš dešimties viešųjų erdvių, rastas tik vienas atvejis – Vingio parkas, kurio saugumo jausmo vertinimas priklauso nuo lyties, vyrai yra linkę vertinti parką kaip labiau saugų nei moterys.

Socialinės kontrolės mechanizmai viešojoje erdvėje

Klausimyne buvo išskirti šeši socialinei kontrolei palaikyti skirti objektai: aiškinamieji ženklai (pvz., vietos ar teritorijos aprašymas, vietos žemėlapiai), draudžiamieji ženklai (pvz., draudimas rūkyti, vartoti alkoholį, draudimas užsiimti tam tikra veikla), nurodytos elgesio taisyklės viešojoje erdvėje, vaizdo stebėjimo kameros, poilsiui, atsigulimui nepritaikyti suolai (suolai su ranktūriais, nepatogiai išlenkta suolo forma), skirti sumažinti benamių skaičių erdvėje, veikiantis apšvietimas.

Vilniaus universiteto studentai aiškinamųjų ženklų buvimą viešosiose erdvėse įvertino neutraliai – 83,7% visų apklaustųjų teigė, kad šie nei mažina, nei didina saugumo jausmo. Draudžiamieji ženklai taip pat buvo įvertinti neutraliai – 74% respondentų pažymėjo, kad ženklai jiems nei mažina, nei didina saugumo jausmo. Neutraliausiai įvertintos elgesio taisyklės viešojoje erdvėje, 90% studentų taisyklės nei mažina, nei didina saugumo jausmo. Štai vaizdo stebėjimo kameros studentams visiškai didina saugumo jausmą – 30,6% arba labiau didina nei mažina – 29,3%. 19,2% atsakė, kad vaizdo stebėjimo kameros jiems labiau mažina nei didina saugumo jausmą. Daugiau nei pusė respondentų (53,4%) teigė, kad veikiantis apšvietimas viešojoje erdvėje jiems labiau didina nei mažina saugumo jausmą. Likę 27,6% teigė, kad veikiantis apšvietimas nei mažina, nei didina jų saugumo jausmo, ir 19% teigė, kad apšvietimas visiškai didina jų saugumo jausmą.

Iškelta hipotezė „Veikiantis apšvietimas ir vaizdo stebėjimo kameros viešojoje erdvėje didina studentų saugumo jausmą“ pasitvirtino. Vaizdo stebėjimo kameros daugiau nei pusei visų apklaustųjų labiau didina nei mažina arba visiškai didina saugumo jausmą, o veikiantis apšvietimas daugiau nei pusei respondentų labiau didina nei mažina saugumo jausmą.

Analizuojant, kaip dažnai Vilniaus universiteto studentai pastebi socialinės kontrolės objektus, paaiškėjo, kad aiškinamuosius ženklus studentai pastebi nei dažnai, nei retai – 53,4%, o 22,2% atsakė, kad tokius ženklus pastebi retai. Truputį mažiau nei pusė atsakiusiųjų (47,4%) draudžiamuosius ženklus pastebi nei dažnai, nei retai, o 18,2% atsakė, kad šiuos ženklus pastebi dažnai. Nurodytas elgesio taisyklės 27,1% studentų pastebi retai, 24,4% - pastebi nei retai, nei dažnai. Daugiau nei pusė atsakiusiųjų (56,9%) vaizdo stebėjimo kameras pastebi nei dažnai, nei retai. 28,5% respondentų kameras pastebi dažnai. Poilsui nepritaikytus suolus studentai pastebi retai – 29,3% arba nei retai, nei dažnai – 28,5%. Iš visų išvardytų objektų, studentai dažnai pastebi veikiantį apšvietimą – 43,9%.

Apibendrinimas

Išanalizavus, Vilniaus universiteto studentų saugumo jausmą viešosiose erdvėse paaiškėjo, kad saugiausiai studentai jaučiasi Sereikiškių parko Bernardinų sode, antroje vietoje lieka Vilniaus rotušės aikštė. Žemaitės skveras užėmė paskutinę vietą skaičiuojant saugumo jausmo viešosiose erdvėse vidurkį. Buvo atmestos dvi hipotezės: 1) studentai saugiausiai jaučiasi Sereikiškių parko Bernardinų sode ir Lukiškių aikštėje, 2) studentų saugumo jausmas viešojoje erdvėje priklauso nuo lyties. Respondentai neutraliausiai vertina aiškinamųjų ženklų, draudžiamųjų ženklų, nurodytų elgesio taisyklių viešojoje erdvėje buvimą, tai jiems nei mažino, nei didino saugumo jausmo. Saugumo jausmą studentams didino vaizdo stebėjimo kameros bei veikiantis apšvietimas viešojoje erdvėje. Hipotezė, kad veikiantis apšvietimas ir vaizdo stebėjimo kameros viešojoje erdvėje didina studentų saugumo jausmą, pasitvirtino.

5.3.4. Viešųjų erdvių įtraukimas ir pritaikymas žmonių poreikiams

Klausimyne buvo pateikti šie klausimai: „Kaip dažnai Jūs užsiimate paminėta veikla viešojoje erdvėje?“, „Kiek Jūsų lankomos viešosios erdvės yra pritaikytos susitikimams su draugais/giminaičiais, sportavimui ir t.t.?“, „Kaip Jums svarbu, kad paminėti objektai būtų Jūsų lankomose viešosiose erdvėse?“, „Ar Jūsų lankomose viešosiose erdvėse yra sutvarkyti pėsčiųjų ir dviračių takai, viešieji tualetai ir t.t.?“. Analizės metu klausimui „Kaip dažnai Jūs užsiimate paminėta veikla viešojoje erdvėje?“ buvo tikrinamas priklausomumas nuo lyties.

Remiantis atlikta duomenų analize, 29,8% studentų labai dažnai viešojoje erdvėje eina pasivaikščioti. 21,7% apklaustųjų labai dažnai viešosiose erdvėse susitinka su draugais/giminaičiais, o 39,8% - dažnai susitinka su draugais/giminaičiais. 37,9% visų apklaustųjų teigė, kad viešosiose erdvėse jie dažnai vedžioja šunį/-is. 35,8% studentų dažnai eina pasivaikščioti. Truputį daugiau negu pusė respondentų (53,1%) nei dažnai, nei retai viešosiose erdvėse poilsiauja, 50,9% - sportuoja, 40,1% - lankosi erdvėje vykstančiuose renginiuose. 42,5% studentų teigia, kad šie retai lankosi erdvėje vykstančiuose renginiuose, 37,4% - retai žaidžia sporto žaidimus. Daugiau informacijos galima rasti diagramoje (žr. *Diagrama 6.*). Diagramoje matomos dažniausiai pasirinktų atsakymo variantų kiekvienoje viešojoje erdvėje procentinės reikšmės.

Tikrinant pasirinktų veiklų dažnumo viešojoje erdvėje priklausomumą nuo lyties buvo naudotas Chi kvadrato kriterijus, pasirinktas reikšmingumo lygmuo $\alpha=0,05$. Statistiškai reikšmingas kintamųjų priklausymas pastebėtas veikloje: važinėjimas dviračiu/paspirtuku/riedučiais, $p=0,048<0,05$. Vyrai dažniau rinkosi atsakyti, kad dažnai arba labai dažnai važinėjasi dviračiu/paspirtuku/riedučiais nei moterys. Atitinkamai likę įverčiai: susitikimas su draugais/giminaičiais $p=0,605$, sportavimas $p=0,633$, poilsavimas $p=0,387$, ėjimas pasivaikščioti $p=0,738$, šunų vedžiojimas $p=0,314$, dalyvavimas sporto žaidimuose $p=0,091$, ėjimas į erdvėje vykstančius renginius $p=0,684$.

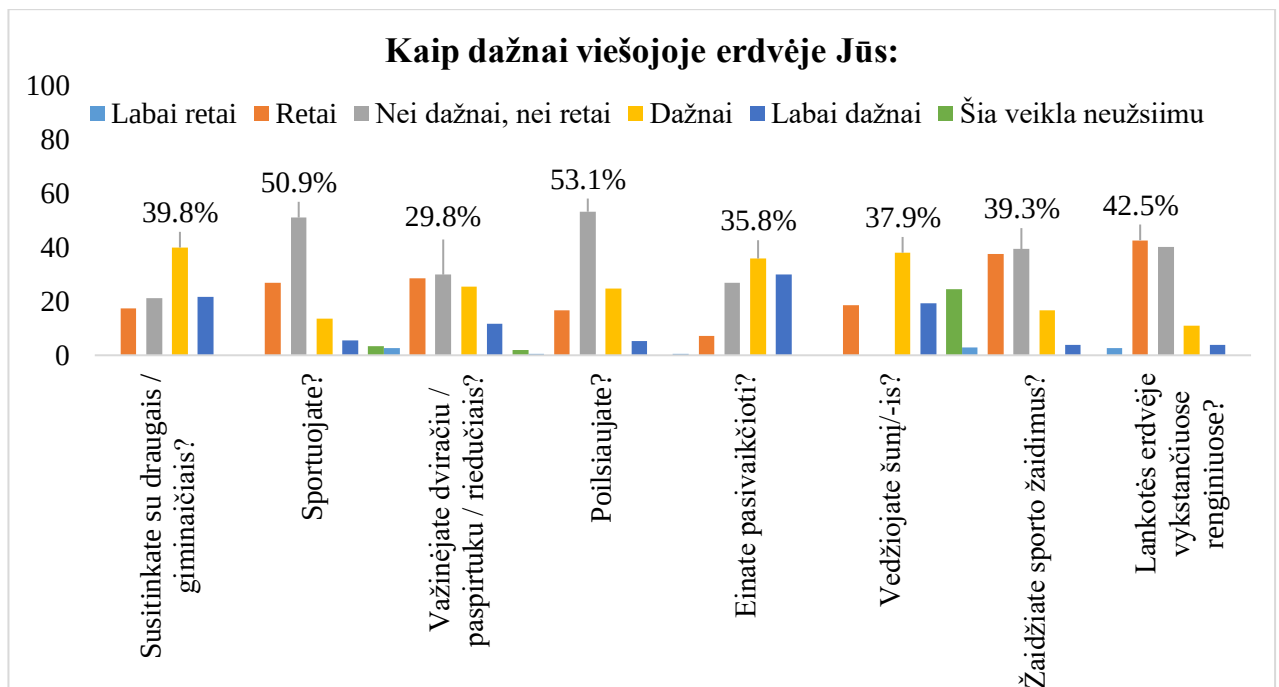


Diagrama 6. VU studentų pasirinktų veiklų dažnumas viešosiose erdvėse ($n=369$)

Išanalizavus studentų atsakymų apie viešųjų erdvių, kuriose lankosi studentai, pritaikomumą veikloms paaiškėjo, susitikimams su draugais ir giminaičiais viešosios erdvės yra labiau pritaikytos nei nepritaikytos – 38,5% respondentų, arba nei pritaikytos, nei nepritaikytos – 25,5% respondentų. Studentų lankomos viešosios erdvės sportui yra labiau nepritaikytos nei pritaikytos – 46,9% studentų, arba nei pritaikytos, nei nepritaikytos – 32%. Važinėjimui dviračiu/paspartuku/riedučiais viešosios erdvės yra labiau nepritaikytos nei pritaikytos – 39%, arba atvirkščiai – labiau pritaikytos nei nepritaikytos – 38,5%. Pasivaikščiavimams studentų lankomos erdvės yra labiau pritaikytos nei nepritaikytos – 39%, arba nei pritaikytos, nei nepritaikytos – 23,8%. Šunų vedžijimui erdvės yra nei pritaikytos, nei nepritaikytos – 43,1%, arba labiau nepritaikytos nei pritaikytos – 34,1%. Sporto žaidimams studentų lankomos erdvės yra labiau nepritaikytos nei pritaikytos – 63,4%, arba nei pritaikytos, nei nepritaikytos – 30,9%. Žaisti įvairaus amžiaus vaikams erdvės yra nei pritaikytos nei nepritaikytos – 52,6%, arba labiau pritaikytos nei nepritaikytos – 35,5%.

Atlikus vietos objektų svarbumo erdvėje analizę paaiškėjo, kad studentams yra svarbu, jog viešojoje erdvėje būtų sutvarkyti pėsčiųjų ir dviračių takai – 44,4%. 23,8% studentų šis kintamasis buvo nei svarbus, nei nesvarbus. Viešieji tualetai studentams buvo nei svarbūs, nei nesvarbūs – 37,1%, arba nesvarbūs – 36,3%. Veikiantis apšvietimas buvo svarbus 38,5% studentų, 22,2% - labai svarbus arba nei svarbus, nei nesvarbus. Vietos, skirtos poilsiui buvo nei svarbios, nei nesvarbios 35% apklaustųjų, o 31,2% - nesvarbios. 59,6% atsakiusių buvo nesvarbios vietos vedžioti šunims (24,4% studentų šunų nevedžioja). Nei svarbios, nei nesvarbios studentams buvo vaikų žaidimų aikštelės – 63,7%. Nesvarbios (48,8%) arba nei svarbios, nei nesvarbios (29,3%) vietos sporto žaidimams. 43,4% apklaustųjų buvo nesvarbūs sportui skirti treniruokliai, o 40,9% atsakiusių teigė, kad jie nėra nei svarbūs, nei nesvarbūs.

Iškelta hipotezė „Studentams yra svarbu, kad jų lankomose viešosiose erdvėse būtų sutvarkyti pėsčiųjų ir dviračių takai, viešieji tualetai, vietos sporto žaidimams“ nepasitvirtino. Studentams buvo svarbu, kad jų lankomoje viešojoje erdvėje būtų sutvarkyti pėsčiųjų ir dviračių takai, tačiau viešieji tualetai buvo nei svarbūs, nei nesvarbūs, o vietos sporto žaidimams nesvarbios.

Vilniaus universiteto studentai paklausti, kokie objektai yra jų lankomose viešosiose erdvėse teigė, kad sutvarkyti pėsčiųjų ir dviračių takai yra ne visose lankomose erdvėse – 52,6%. Ne visose erdvėse yra ir lauko tualetai – 49,9%. Daugiau nei pusė respondentų (58%) teigė, kad veikiantis apšvietimas yra visose lankomose erdvėse, taip pat visose lankomose erdvėse yra poilsiui skirtos vietos – 50,1%. Vietos vedžioti šunims (42,3%), vaikų žaidimų aikštelės (35,2%) bei sportui skirti treniruokliai (45,8%) yra ne visose studentų lankomose viešosiose vietose. Beveik pusė visų atsakiusių (48,5%) teigė, kad jų lankomose viešosiose erdvėse nėra vietos sporto žaidimams. Daugiau informacijos žemiau pateiktoje diagramoje (žr. *Diagrama 7.*).

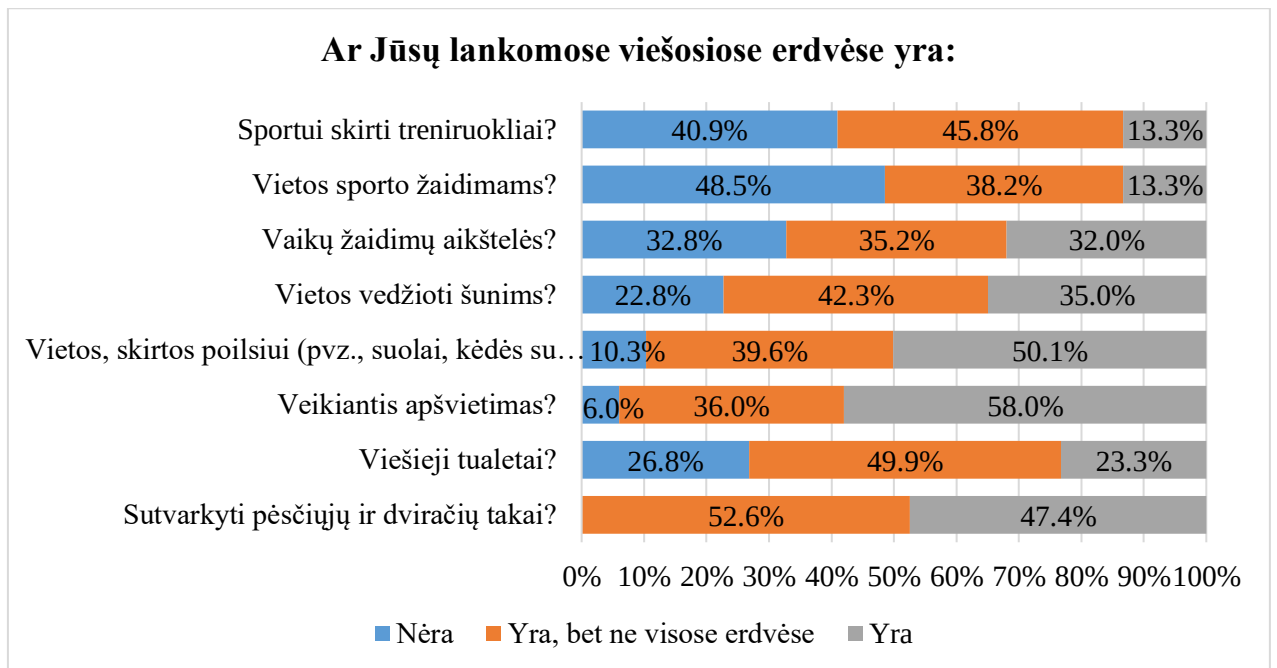


Diagrama 7. VU studentų lankomų viešųjų erdvių pritaikomumas žmogaus poreikiams (n=369)

Apibendrinimas

Išanalizavus, kokiomis veiklomis dažniausiai viešosiose erdvėse užsiima studentai, paaiškėjo, kad studentai dažnai eina susitikti su draugais/giminėmis, eina pasivaikščioti, retai lankosi erdvėje vykstančiuose renginiuose. Tikrinant požymių priklausomumą, buvo rasta, kad važinėjimasi dviračiu/paspirtuku/riedučiais vyrai renkasi dažniau nei moterys. Atlikus studentų lankomų viešųjų erdvių pritaikomumo analizę paaiškėjo, kad didesnė dauguma erdvių yra pritaikytos susitikimams, važinėjimuisi su dviračiu/paspirtuku/riedučiais, poilsiui, pasivaikščiojimams, tačiau nepritaikytos sportavimui ar sporto žaidimams. Iškelta hipotezė apie tai, kad studentams yra svarbu, jog jų lankomose viešosiose vietose būtų sutvarkyti pėsčiųjų ir dviračių takai, viešieji tualetai ir vietos sporto žaidimams, nepasitvirtino. Beveik visose studentų lankomose vietose yra sutvarkyti pėsčiųjų ir dviračių takai, viešieji tualetai, vietos vedžioti šunims, vaikų žaidimų aikštelės, sportui skirti treniruokliai. Visose studentų lankomose erdvėse yra veikiantis apšvietimas, vietos, skirtos poilsiui. Studentų lankomose vietose labiausiai trūksta vietos sporto žaidimams.

IŠVADOS

Siekiant konceptualizuoti socialinės kontrolės sąvoką bakalaurinio darbo naudojimo rėmuose buvo išanalizuota rasta literatūra ir suformuluota tokia socialinės kontrolės sąvoka: socialinis mechanizmas, kuris užtikrina nustatytų normų laikymąsi, taip užtikrinant socialinę tvarką visuomenėje. Kitose šalyse ištirtos socialinės kontrolės apraiškos viešosiose erdvėse padėjo suformuoti tyrime naudotus klausimus. Išsiaiškinus deviacijos ir stigos ryšį, buvo padėtas pagrindas stigmatizuojančios erdvės sąvokai. Įtraukios vietos buvo pasirinktos kaip priešprieša stigmatizuojančioms erdvėms, taip siekiant suprasti socialinės kontrolės poveikį viešajai erdvei.

Atlikus tyrimų panašiomis į darbo problematiką temomis apžvalgą, buvo iškeltos keturios hipotezės, kurios buvo siekiama patvirtinti arba paneigti atlikus tyrimą. Buvo atliktas kiekybinis sociologinis tyrimas, tyrimo metodu pasirinkta internetinė apklausa. Tyrimo tikslas buvo ištirti VU studentų santykį su socialinės kontrolės mechanizmais viešosiose erdvėse bei išsiaiškinti, kokios (stigmatizuojančios ar įtraukios) yra studentų lankomos viešosios erdvės. Buvo iškeltos keturios hipotezės: 1) studentų saugumo jausmas viešojoje erdvėje priklauso nuo lyties, 2) veikiantis apšvietimas ir vaizdo stebėjimo kameros viešojoje erdvėje didina studentų saugumo jausmą, 3) studentai saugiausiai jaučiasi Sereikiškių parko Bernardinų sode ir Lukiškių aikštėje, 4) studentams yra svarbu, kad jų lankomose viešosiose erdvėse būtų sutvarkyti pėsčiųjų ir dviračių takai, viešieji tualetai, vietos sporto žaidimams. Pasitvirtino tik antroji hipotezė, kitos hipotezės buvo atmestos.

Vilniaus miesto viešosiose erdvėse yra jaučiamas socialinės kontrolės poveikis. Saugumo jausmo vidurkis visose dešimt tirtų erdvių yra didesnis nei 3. Studentams saugumo jausmą didina tokie socialinės kontrolės mechanizmai kaip vaizdo stebėjimo kameros ir veikiantis apšvietimas. Iš visų išvardytų socialinės kontrolės mechanizmų studentai labiausiai pastebi veikiantį apšvietimą, o visi kiti objektai tampa nei pastebimi, nei nepastebimi. Viešųjų erdvių lankymas tapo retesnis, kai šalyje buvo paskelbtas karantinas, tačiau vidutiniškai vieno apsilankymo metu praleistas laikas nepakito. Populiariausios apsilankymų erdvės tiek prieš karantiną, tiek jo metu išliko tokios pačios – Katedros ir Vinco Kudirkos aikštės. Lankymasis viešosiose erdvėse tamsiuoju paros metu tiek iki karantino, tiek po jo išliko retas. Atsižvelgiant į tai, kiek studentų lankomos erdvės yra pritaikytos skirtingoms veikloms ir koks yra erdvės pritaikomumas žmogaus poreikiams, galima teigti, kad studentai lankosi įtraukiose viešosiose erdvėse.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

- Atkinson, R. 2003. „Domestication by Cappuccino or a Revenge on Urban Space? Control and Empowerment in the Management of Public Spaces“, *Urban Studies*, 40(9), 1829-1843.
- Bos, A. E. R., Pryor, J. B., Reeder, G. D. et al. 2013. „Stigma: Advances in Theory and Research“, *Basic and Applied Social Psychology*, 35(1), 1-9.
- Ceccato, V. and Hansson, M. 2013. „Experiences from Assessing Safety in Vingis Park, Vilnius, Lithuania“, *Review of European Studies*, 5(5), 1-17.
- Clark, A. L. and Gibbs, J. P. 1965. „Social Control: A Reformulation“, *Social Problems*, 12(4), 398-415.
- Cohen, D. A., Marsh, T., Williamson, S. et al. 2012. „Impact and cost-effectiveness of family Fitness Zones: A natural experiment in urban public parks“, *Health & Place*, 18, 39-45.
- Coleman, R. 2005. „Surveillance in the city: Primary definition and urban spatial order“, *Crime, Media, Culture*, 1(2), 131-148.
- Doherty, J., Busch-Geertsema, V., Karpuskiene, V. et al. 2008. „Homelessness and Exclusion: Regulating public space in European Cities“, *Surveillance & Society*, 5(3), 290-314.
- Francis, J., Giles-Corti, B., Wood, L. et al. 2012. „Creating sense of community: The role of public space“, *Journal of Environmental Psychology*, 32, 401-409.
- Gibbs, J. P. 1977. „Social Control, Deterrence, and Perspectives on Social Order“, *Social Forces*, 56(2), 408-423.
- Gilchrist, P. and Osborn, G. 2017. „Signposting risk: Parkour parks and the materialities of regulation“ in Turner, D. and Carnicelli, S. (eds.) *Lifestyle Sports and Public Policy*. London: Routledge.
- Yang, L. H., Kleinman, A., Link, B. G. et al. 2007. „Culture and stigma: Adding moral experience to stigma theory“, *Social Science & Medicine*, 64, 1524-1535.
- Janowitz, M. 1975. „Sociological Theory and Social Control“, *American Journal of Sociology*, 81(1), 82-108.
- Johnson, A. M. and Miles, R. 2014. „Toward more inclusive public spaces: learning from the everyday experiences of Muslim Arab women in New York City“, *Environment and Planning A: Economy and Space*, 46(8), 1892-1907.
- Kalesnykas, R. ir Mečkauskas, V. 2002. „Vaizdo stebėjimo kamerų (CCTV) panaudojimas užtikrinant visuomenės saugumą: teisiniai ir organizaciniai aspektai“, *Jurisprudencija*, 36(28), 59-70.

- Laurenson, P. and Collins, D. 2006. „Towards inclusion: Local government, public space and homelessness in New Zealand“, *New Zealand Geographer*, 62, 185-195.
- Malone, K. 2002. „Street life: youth, culture and competing uses of public space“, *Environment & Urbanization*, 14(2), 157-168.
- Matijošaitienė, I., Zaleckis, K. ir Stankevičė, I. 2013. „Gyventojų saugumas Kauno miesto žaliosiose erdvėse“, *Miestų želdynų formavimas*, 1(10), 182-190.
- Meier, R. F. 1982. „Perspectives on the concept of social control“, *Annual Review of Sociology*, 8, 35-55.
- Neal, S., Bennett, K., Jones, H. et al. 2015. „Multiculture and Public Parks: Researching Super-diversity and Attachment in Public Green Space“, *Population, Space and Place*, 21, 463-475.
- Nemeth, J. 2012. „Controlling the Commons: How Public Is Public Space?“, *Urban Affairs Review*, 48(6), 811-835.
- Skopalova, J. 2010. „Social Deviations, Labelling and Normality“, *Human Affairs*, 20, 327-337.
- Smiley, K. T., Sharma, T., Steinberg, A. et al. 2015. „More Inclusive Parks Planning: Park Quality and Preferences for Park Access and Amenities“, *Environmental Justice*, 9(1), 1-7.

PRIEDAI

1 priedas. Klausimynas

Sveiki,

Aš esu VU IV kurso sociologijos studentė. Rašau bakalaurinį darbą ir atlieku tyrimą, skirtą išsiaiškinti Vilniaus universiteto studentų požiūrį apie Vilniaus viešąsias erdves (miesto parkus, aikštes, skverus). Jus šiam tyrimui pasirinkau atsitiktinai. Visa Jūsų pateikta informacija išliks konfidenciali ir NEBUS susieta su Jūsų asmeniu. Būsiu dėkinga, jei į klausimus atsakinėsite nuoširdžiai ir remsitės tik savo asmenine nuomone bei patirtimi.

1. Kaip toli nuo Jūsų gyvenamosios vietos yra:

	Mažiau nei 5 min. kelio	5-15 min. kelio	Daugiau nei 15 min. kelio	Nežinau/ Negaliu atsakyti
11. Vingio parkas?				
12. Ozo parkas?				
13. Sereikiškių parko Bernardinų sodas?				
14. Sapiegų rūmų parkas?				
15. Vilniaus rotušės aikštė?				
16. S. Daukanto aikštė?				
17. Katedros aikštė?				
18. Lukiškių aikštė?				
19. Vinco Kudirkos aikštė?				
20. Žemaitės skveras?				

2. Pažymėkite, kaip dažnai iki karantino lankėtės:

	Daugiau nei 3 kartus per savaitę	Mažiau nei 3 kartus per savaitę	Daugiau nei 3 kartus per mėnesį	Mažiau nei 3 kartus per mėnesį	Nežinau/ Negaliu atsakyti	Šioje viešojoje erdvėje nesilankiau
1. Vingio parke?						
2. Ozo parke?						
3. Sereikiškių parko Bernardinų sode?						
4. Sapiegų rūmų parke?						

5. Vilniaus rotušės aikštėje?						
6. S. Daukanto aikštėje?						
7. Katedros aikštėje?						
8. Lukiškių aikštėje?						
9. Vinco Kudirkos aikštėje?						
10. Žemaitės skvere?						

3. Pažymėkite, kaip dažnai karantino metu lankotės:

	Daugiau nei 3 kartus per savaitę	Mažiau nei 3 kartus per savaitę	Daugiau nei 3 kartus per mėnesį	Mažiau nei 3 kartus per mėnesį	Nežinau/ Negaliu atsakyti	Šioje viešojoje erdvėje nesilankau
1. Vingio parke?						
2. Ozo parke?						
3. Sereikiškių parko Bernardinų sode?						
4. Sapiegų rūmų parke?						
5. Vilniaus rotušės aikštėje?						
6. S. Daukanto aikštėje?						
7. Katedros aikštėje?						
8. Lukiškių aikštėje?						
9. Vinco Kudirkos aikštėje?						
10. Žemaitės skvere?						

4. Pažymėkite, kiek vidutiniškai praleisdavote laiko vieno apsilankymo metu iki karantino:

	Iki 1 val.	2-3 val.	4-5 val.	6 val. ir daugiau	Nežinau/ Negaliu atsakyti	Šioje viešojoje erdvėje nesilankiau
1. Vingio parke?						
2. Ozo parke?						
3. Sereikiškių parko Bernardinų sode?						
4. Sapiegų rūmų parke?						
5. Vilniaus rotušės aikštėje?						
6. S. Daukanto aikštėje?						
7. Katedros aikštėje?						
8. Lukiškių aikštėje?						

9. Vinco Kudirkos aikštėje?						
10. Žemaitės skvere?						

5. Pažymėkite, kiek vidutiniškai praleidžiate laiko vieno apsilankymo metu per karantiną:

	Iki 1 val.	2-3 val.	4-5 val.	6 val. ir daugiau	Nežinau/ Negaliu atsakyti	Šioje viešojoje erdvėje nesilankau
1. Vingio parke?						
2. Ozo parke?						
3. Sereikiškių parko Bernardinų sode?						
4. Sapiegų rūmų parke?						
5. Vilniaus rotušės aikštėje?						
6. S. Daukanto aikštėje?						
7. Katedros aikštėje?						
8. Lukiškių aikštėje?						
9. Vinco Kudirkos aikštėje?						
10. Žemaitės skvere?						

6. Pažymėkite, kaip dažnai lankėtės tamsiuoju paros metu iki karantino:

	Daugiau nei 3 kartus per savaitę	Mažiau nei 3 kartus per savaitę	Daugiau nei 3 kartus per mėnesį	Mažiau nei 3 kartus per mėnesį	Nežinau/ Negaliu atsakyti	Šioje viešojoje erdvėje nesilankiau
1. Vingio parke?						
2. Ozo parke?						
3. Sereikiškių parko Bernardinų sode?						
4. Sapiegų rūmų parke?						
5. Vilniaus rotušės aikštėje?						
6. S. Daukanto aikštėje?						
7. Katedros aikštėje?						
8. Lukiškių aikštėje?						
9. Vinco Kudirkos aikštėje?						
10. Žemaitės skvere?						

7. Pažymėkite, kaip dažnai lankotės tamsiuoju paros metu per karantiną:

	Daugiau nei 3 kartus per savaitę	Mažiau nei 3 kartus per savaitę	Daugiau nei 3 kartus per mėnesį	Mažiau nei 3 kartus per mėnesį	Nežinau/ Negaliu atsakyti	Šioje viešojoje erdvėje nesilankau
1. Vingio parke?						
2. Ozo parke?						
3. Sereikiškių parko Bernardinų sode?						
4. Sapiegų rūmų parke?						
5. Vilniaus rotušės aikštėje?						
6. S. Daukanto aikštėje?						
7. Katedros aikštėje?						
8. Lukiškių aikštėje?						
9. Vinco Kudirkos aikštėje?						
10. Žemaitės skvere?						

8. Kaip saugiai jaučiatės:

Įvertinkite savo saugumo jausmą skalėje, kur 1 – „jaučiuosi visiškai nesaugiai“, o 5 – „jaučiuosi visiškai saugiai“

	1 Visiškai nesaugiai	2	3	4	5 Visiškai saugiai	Nežinau/ Negaliu atsakyti	Šioje viešojoje erdvėje nesilankau
1. Vingio parke?							
2. Ozo parke?							
3. Sereikiškių parko Bernardinų sode?							
4. Sapiegų rūmų parke?							
5. Vilniaus rotušės aikštėje?							
6. S. Daukanto aikštėje?							
7. Katedros aikštėje?							

8. Lukiškių aikštėje?							
9. Vinco Kudirkos aikštėje?							
10. Žemaitės skvere?							

9. Kokią įtaką Jūsų saugumo jausmui daro:

Įvertinkite skalėje nuo 1- „visiškai mažina“ iki 5- „visiškai didina“ Jūsų saugumo jausmą

	1 Visiškai mažina	2	3	4	5 Visiškai didina	Nežinau/ Negaliu atsakyti
1. Aiškinamieji ženklai (pvz., vietos ar teritorijos aprašymas, vietos žemėlapiai)						
2. Draudžiamieji ženklai (pvz., draudimas rūkyti, vartoti alkoholį, draudimas užsiimti tam tikra veikla)						
3. Nurodytos elgesio taisyklės viešojoje erdvėje						
4. Vaizdo stebėjimo kameros						
5. Veikiantis apšvietimas						

10. Pažymėkite, kaip dažnai Jūs viešojoje erdvėje pastebite paminėtus objektus:

	1 Labai retai	2	3	4	5 Labai dažnai	Nežinau/ Negaliu atsakyti
1. Aiškinamuosius ženklus (pvz., vietos ar teritorijos aprašymas, vietos žemėlapiai)						
2. Draudžiamuosius ženklus (pvz., draudimas rūkyti, vartoti alkoholį, draudimas užsiimti tam tikra veikla)						
3. Nurodytas elgesio taisyklės viešojoje erdvėje						
4. Vaizdo stebėjimo kameras						
5. Poilsui, atsigulimui nepritaikytus suolus (suolai su ranktūriais, nepatogiai išlektą suolo forma)						
6. Veikiantį apšvietimą						

11. Kaip dažnai Jūs užsiimate paminėta veikla viešosiose erdvėse?

	1 Labai retai	2	3	4	5 Labai dažnai	Šia veikla neužsiimu
1. Susitinku su draugais/giminaičiais						
2. Sportuoju						
3. Važinėju dviračiu/paspirtuku/riedučiais						
4. Poilsiauju						
5. Einu pasivaikščioti						
6. Vedžioju šunį/-is						
7. Žaidžiu sporto žaidimus						
8. Lankausi erdvėje vykstančiuose renginiuose						

12. Kiek Jūsų lankomos viešosios erdvės yra pritaikytos:

	1 Visiškai nepritaikytos	2	3	4	5 Visiškai pritaikytos	Nežinau/ Negaliu atsakyti
1. Susitikimams su draugai/giminaičiais						
2. Sportavimui						
3. Važinėti dviračiu/paspirtuku/riedučiais						
4. Poilsui						
5. Pasivaikščiavimams						
6. Šunų vedžiojimui						
7. Sporto žaidimams						
8. Žaisti įvairaus amžiaus vaikams						

13. Pažymėkite, kaip Jums svarbu, kad paminėti objektai būtų Jūsų lankomose viešosiose erdvėse?

	1 Visiškai nesvarbu	2	3	4	5 Visiškai svarbu	Nežinau/ Negaliu atsakyti
1. Sutvarkyti pėsčiųjų ir dviračių takai						
2. Viešieji tualetai						
3. Veikiantis apšvietimas						
4. Vietos, skirtos poilsiui (pvz., suolai, kėdės su stalais, pavėsinės)						

5. Vietos vedžioti šunims						
6. Vaikų žaidimų aikštelės						
7. Vietos sporto žaidimams						
8. Sportui skirti treniruokliai						

14. Pažymėkite, ar Jūsų lankomose viešosiose erdvėse yra:

	Nėra	Yra, bet ne visose erdvėse	Yra	Nežinau/Negaliu atsakyti
1. Sutvarkyti pėsčiųjų ir dviračių takai				
2. Viešieji tualetai				
3. Veikiantis apšvietimas				
4. Vietos, skirtos poilsiui (pvz., suolai, kėdės su stalais, pavėsinės)				
5. Vietos vedžioti šunims				
6. Vaikų žaidimų aikštelės				
7. Vietos sporto žaidimams				
8. Sportui skirti treniruokliai				

15. Kokiame Vilniaus mikrorajone gyvenate? (įrašyti) _____

16. Kuriame kurse studijujete?

1. Pirmame
2. Antrame
3. Trečiame
4. Ketvirtame

17. Amžius (įrašyti) _____m.

18. Jūsų lytis

5. Vyras
6. Moteris

Ačiū Jums už atsakymus ir skirtą laiką!